Ин. ~~470~~ 885
№ 46
II отдѣлъ
III класъ
Варна

СВѢДѢНИЯ И ЗАПИСКИ
ЗА
ЖИВОТА
НА
ГЕОРГИ САВА СТОЙКОВЪ
РАКОВСКИ

Почерпнати изъ устменнитѣ негови раскази, сѫщо и изъ многобройнитѣ му съчинения, които приготвихѫ почвѫтѫ за политическото освобождение

НА

БЪЛГАРИЯ

НАРѢДИЛЪ И ИЗДАВА

Иванъ П. Адженовъ

РУССЕ
Типо-Хромо Литография на Дробнякъ & Кръстевъ
1896.

R 896.15
С 13362

954+92F
92P+886.7-Д

958 0
81

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА-ВАРНА
ОСНОВЕН ФОНД
№ 14808 1960 г.

ДАР

№ 46 б
II отдѣлъ
класъ III

ГЕОРГИ САВА СТОЙКОВЪ РАКОВСКИ,

ИЛИ

Сава Раковски православенъ Българинъ е роденъ прѣзъ мѣсецъ Декемврий 1818 год. въ гр. Котель.

Дѣдо му е билъ родомъ отъ Раково, балканско търговско настоящемъ почти несѫществующе село, отъ гдѣто види се и носи прѣзимето си Раковски. Баща му Стойко Сава Поповичъ, на врѣмето си е билъ отъ първенцитѣ, богаташъ, търговецъ, считалъ се е за образованъ, съ обширни знания, за които умствени негови качества, не малко оставали очудвани и завистливи съгражданитѣ му.

Майка му Русса, отъ гр. Котелъ, сестра на капитанъ Георги Мамарчевъ Буюклу, е била жена съ високонравственно домашно въспитание, здрава българска.

Твърде е за вѣрване, че Малкий Георги, до седмата си година, е билъ разгаленно богаташко дѣте. Слѣдъ това врѣме родителитѣ му рѣшили да го въспитаятъ, и го пратили при съврѣменний даскалъ Черню, да получи първоначалното си учение гдѣто Георги е училъ прилѣжно, въ Котель, и тамъ доучилъ вь училището, колкото можало тогава да се изучи. Отъ това учение Георги не е придобилъ, това що сѫ желали неговитѣ родители, причинитѣ на това сѫ биле, обстоятелствата и влиянието на вуйка му, извѣстний капитанъ Георги Мамарчевъ, който на пълно може са каза, е въспитателя на младия си сестринецъ Георги.

Въ 1812 год. Россия открила война на турция; вуйката на Георгя, горѣщъ патриотъ, събира 600 души доброволци, опълченци българи, явява се прѣдъ . . . . Главно—Командующий Русскитѣ войски и прѣдлага своитѣ услуги, за участие въ войната противо Турцитѣ. Главно—Командующия приелъ Мамарчева съ радость, похвалилъ постѫпкѫтѫ му и назначава го прѣдводитель на дружината, като такъвъ той услужилъ много на Русскитѣ войски за което билъ награденъ съ Св. Деоргиевски кръстъ, Съ сключванието Кайнаржийский миръ, Мамарчевъ распуща дружината си, завръща се въ Котель и захваща първото си занятие, търговията, като не се е опасвалъ отъ нищо, защото въ града Котель, не е имало Турци, които да узнаятъ за неговитѣ дѣла.

Годината 1828—9 е била честита, да види повторѣно онова отъ 1812 година Мамарчевъ пакъ на сѫщото мѣсто.

Въ това врѣме, Георги е билъ на 10 годишна възрасть, той виждалъ, че вуйка му се събиралъ и зговарялъ съ различни хора—довроволци непознати; — съ дѣтска наивностъ попиталъ го: защо ги записва и какво ще прави съ тѣзи хора.?

Вуйка му неотговорилъ направо — така и трѣбало да стори — а забиколилъ много на далечь и дошълъ пакъ на отговора; трѣбвало да подготви малкия си сестринецъ, расказалъ му за миналото Българско царство, величие и свободни врѣмена на Българский народъ, за положението въ което тогава се намиралъ, и настоящето робуване подъ Турска власть. Послѣ за обявението на Россия война съ Турция: и най-послѣ му казалъ за хората какви сѫ и що ще върши съ тѣхъ. Това било първия зародишъ отъ Георгевото въспитание. Задавалъ различни въпроси на вуйка си, за слѣдствията на войната, за побѣденитѣ и побѣдитѣлитѣ и д. най много се зазяпалъ Георги въ устата на вуйка си, когато тойзи му разправялъ, че ако войната бѫде въ ползѫ на Русситѣ, тоестъ ако бѫдѫтъ побѣдени и изгонѣни Турцитѣ, българитѣ ще останатъ самостоятелни, независими и свободни, сами ще сѫ управлявѫтъ и пр.

Георги ако и да билъ дѣте, вуйката позналъ, че у нѣго има нѣщо извънрѣдно, бодъръ и развитъ умъ, за това той при свършвание разказа си, прибавилъ и тия съвѣти на малкия Георги.

„Сега си малъкъ, като порастешъ; бѫди отечество-любецъ, ратувай и ти като менъ за българскѫтѫ свободѫ, ако сега не я здобиемъ“. Впуснахме се отъ начало да описваме горе долу, не Георгя Раковски, а неговия вуйка, не това е нашия прѣдмѣтъ, но трѣба пакъ да знаемъ, кой е билъ тойзи който е показалъ пѫтя, по който Раковски е вървялъ, прѣзъ живота си.

Ето какво пише Раковски за вуйка си:

Во врѣмя же Дибича Забалканскаго въ лѣто 1828-9 бѣше прѣдводитель на самоволное военно отдѣленіе съставено отъ Българы. Георгый Стойковъ Мамарчовъ Буюклу капетанъ, родомъ отъ Котелъ, кой въ Доростолское обсажданіе, показа голѣмо юначьство, дѣ съ българское само отдѣлѣніе, прѣсѣкалъ бѣ Дунавъ, и вардѣша да не примини ни единъ Турчинъ, нити ладіи помошь на обсажденія въ Доростолъ. А въ едно нападеніе на Дростолскаѭ крѣпость, онъ ся прикачи, отъ камъ Дунава, съ трыста отъ своя избрани Българы въ крѣпость и обладавъ единъ отъ най главнія крѣпосты логуры (табіи), убърна топове на градъ. То бѣше най главная причина, коя унужди обсажденія Турцы въ Доростолъ да ся прѣдадѫтъ на Русси. За това негово витяшко дѣло проводи му ся орденъ св. Анны, и скѫпоцѣнна сабія отъ Руссійскаго царя Николая. Той капитанъ Буюклу бѣ заслужилъ и въ 1812 лѣто съ руссійскыя войскы пакъ прѣдводитель на самоволнія Българы, и за храбрость бѣ му ся далъ още отъ него врѣмя другы орденъ, и хорѫгвѫ святаго Георгія.

Дибичъ Забалканскій прѣмина Стара-Планинѫ, и управи ся за Андріянопль, а Мамарчовъ смыслилъ че врѣмя е вѣкы удобно, да помогни и своему отьчьству заради кое е служиль съ толика ревность въ руссійскія побѣдносны походы, управи ся съ 500 войны Българы и доде въ село Котелъ. Негова цѣль и намѣреніе бѣше да съсрѣдоточи окрьстная села и градъ Сливенъ, и да се управи на велико Търново, гдѣ тържественно да поздрави и събуди одавно заспалаго българскаго льва подь народный знамянь, и съ радостнаѭ свободы трѫбѫ. Онъ расположи своѭ бойскѫ въ окрьстнаѭ малка села и за да покажи Руссій, че онъ ся е оттѣглилъ отъ Руссійскѫ службѫ, кое всегда бѣ му свободно акы самоволенъ войникъ, ужени ся въ Сливенъ, и почна да дѣйствува за свое благородное дѣло. По първіи българи ся съединихѫ съ него, и дочѣкахѫ го къту отъ Бога проводьнъ тѣмъ спаситель. Работа напрѣдваше добрѣ, и общыя възторгъ владѣяше между народу. Това намѣреніе ся съобщи и на отдална мѣста въ Българіѭ. Но между тѣмъ внезапу достигна въ Сливенъ едно казашко отдѣленіе отъ 200 людіе изпроводено отъ Дибича и отвѣди капетанъ Георгя подъ стражѫ на главоное военно станище при Дибича. А на прочей Българы послалъ бѣше Дибичъ руссійскы чиновницы да кажѫтъ слѣднія. „Българи! стоѣте си мирно че щѫ убърна азъ топове да вы избіѭ!“ И така българская възраждаема уже надѣжда изчезна и ся изгуби съ лишеніе единароднаго имъ прѣдводителя, и съ Дибичовое заплашванье! Народъ колико лесно бѣ дошалъ въ въсторгъ, толико повѣчъ падна в’ отчяйваніе. Но нѣкой си отъ поблагоразумнія Българы въ Сливенъ и въ Котель, събрахѫ ся и послѣ едно дълго засѣданіе, рѣшихѫ да ся напиши една жалба отъ страна народа и сь нѣколко пълномощни миряни и священницы да с′ изпроводи Дибичю. Та жалба ся писа въ Котелъ въ домъ Стойка С. Поповича, отъ покойнаго Г. Хад. Атанасія Т. Беровича и съдържаваше слѣдния.

Милостивому господарю Дибичю военачалнику русійскаго войньства и проч.

„Мы единордніи и едновѣрніи ваши братія, бѣдни Българи отъ какъ смы подпаднѫли подъ турское губителско иго, що ’смы бѣдни пострадали, и що страдаймы ежеднѣвно, не може ся уписа за много врѣмя и въ многы книгы. Толико само явявамы вашему Сіятелству, че нѣмамы никаквѫ свободѫ да изпълнявамы нашѫ прѣчистаѭ вѣрѫ, да зидаймы новы църквы, нито даже да подправямы и подкрѣпявамы старыя. Нашъ животъ е всякый день изложенъ въ най голѣмаѭ опасность: колѭтъ ны и біѭтъ ны Турцы непрѣстанно къто дивый ловъ. Наша драгоцѣнна чьсть ся жьртвува ежеднѣвно на скотскаѭ похотъ поганска. Наши святины и църкви скверньѭтъ ся отъ Агарянцы. Дѣца наши неврьстна силомъ турчѫтъ мохамеданцы, грабѭтъ ны, разоравѫтъ ны кѫщы, села, азіятски разярени звѣрюве; даноцы плащамы прѣтяшкы. А най паче смы страдали въ врѣмя рата Руссіи съ Турциѭ; понеже отъ еднѫ странѫ земя наша ся тѫпчи отъ русійскыя войски, добытъкъ губимы, жятва, лозія, все ся рязорава и разграбва, отъ друга же страна храними небройны войскы Турцы, и, тяглимы най голѣмая свирѣпства въ това разтояніе, когда най много бѣснѣе турско звѣрство разярено, что има ратъ съ нашы единовѣрны Русси братія. А пощо побѣждени ся завращѫтъ за Азіѭ и другъдѣ, разпрьсвѫтъ ся по всѭ Българіѭ, и тогава е голѣмъ страхъ и ужасъ за бѣдны Българы. Отъ гдѣ поминѫтъ, колѭтъ, біѭтъ, горѭтъ, грабѭтъ, и робѭтъ! Тіи завѣрюве отъ насъ бѣдны Българы искѫтъ да си извадѭтъ гнѣвъ, и да си отмьстѭтъ за изгубенно бойно поле въ сраженія съ Руссіи. И сега ны чяка истая тая чьрна сѫдба. Того ради молимы покорно милостиваго господаря военачалника Дибича, въ имя Негов. Велич. царя Николая, да усвободи нашъ братъ и съотьчьственнмкъ капитанъ Георгя С. Мамарчова, и да устави насъ бѣдны свободны да изпытамы и мы въ това благоврѣміе наше счястіе съ Турцы“.

Това е съдържавала жалба българска, и была е подписана съ много подписи и печяты.

Прѣди да кажимы какъвъ отговоръ е далъ Дибичъ Забалканскій на българскія полномошны замѣчятелно е да кажимы слѣдное.

До дѣ еще ся уговаряше андріанополскій миръ мина прѣзъ Сливенъ и прѣзъ Котель единъ знамянитъ Англичининъ, кой проповѣдаше явно българскому народу. „Българи станѣте! Сега е врѣмя удобно да с’ усвободите и ви отъ робство. Англія ще вы помогни. Ны нѣмамы никаква другѫ цѣль и мысьль за ваше отьчьство нъ ищимы, да бѫдете и вы свободни; само за да бѫди едно мѣждостѣніе на Руссіѭ и Турциѭ, а най паче на Цариградъ, отъ ваше освобожденое отьчьство Старѫ-Нланинѫ“. Того Англичянина Русси усѣтихѫ и гонихѫ го Казацы до Османъ Пазаръ. Нъ онъ отбѣгна въ търновское укрѫжіе, гдѣ не владѣѫше русійска войска. Русси запирахѫ и нѣколко Българы въ Котель и пытахѫ гы, що имъ е говорилъ той Англичянинъ.

Да дойдимы на Дибичювъ разговорь съ полномощнія Българы. Негово Сіятелство военачалникъ Дибичъ пріѣ благоволно българскія пълномошны, и къту прочѣте жалбѫ рѣче ммъ. „Бѣдни Българи! дѣ сте были прѣди да ся заключи миръ? Сега вѣкы Европѣйцы прѣдставницы сѫ’ разидохѫ, и нищо не можемы извърши за васъ“. Българи му отговорихѫ: „Господарю! Мы незнаяхмы, че ще ся заключи миръ, нито можахмы да ся извѣстимы о тому обградени отъ всякѫ странѫ отъ непріятели“. Дибичъ имъ отговори: „Важная дѣла бѣдни Българи! нъ сѣдете си мирни въ ваше отьчьство! дощѣ врѣмя и за васъ! Сега ся говори за Влащко, Богданско и Сърбіѭ само, а на повторъ ще бѫди рѣчь и за васъ“. Българи му отговорихѫ: „Господарю, какъ можемы да живѣймы вѣкы въ таѭ земѭ? Ваши войски щомъ ся оттѣглѭтъ, Турцы щѫтъ почна да ны колѭтъ рядомъ! Многи отъ нашы Българы зѣха участіе въ вашѫ войнѫ, какъ то ви е явно, и ради того щѫтъ пострада вси прочеи Българи! Военачялникъ на то отговори. „Не бойте ся! сѣга вѣкы ще ся издадѣ ферманъ за амнистіѭ (всепрощеніе), никой не може да вы докачи; то ся уговори въ Андріянополскій миръ“. Каквѫ амнистіѭ, казвате, господарю! Турци не слушѭтъ своето господаря султана, они нѣщѫтъ нищо отъ това да знаѭтъ.“ Нъ що ищете да сторя съ васъ? отговори военачялникъ. „Мы молимы да ны уставите свободны да вършиимы и мы що знаймы! Онъ же отговори. „Българи стоетѣ си мирни, че щѫ убърнѫ топове да ви избіѭ азъ! мы имамы съ Европѫ уговоръ, ни единъ народъ турско-подданый да ся не подвигни на урѫжіе“. Българи отчяени му рѣкохѫ: „По добрѣ, господарю, вы наши единовѣрни и единородни братия, да ни избійте нѣжели да ны біѭтъ, и дѣцата ни да турчѫтъ, и убезчъстѭтъ Турцы! Дибичъ съжаленъ на тойзи отговоръ каза имъ да чякѫтъ догдѣ изпроводи жалбѫ имъ въ Руссіѭ, и тогава да имъ дадѣ тъченъ отговоръ. И така гы въздържѣ близо до 40 дны на Ахило, гдѣ бѣше ся оттѣглилъ на зимовище. Послѣ 40 дны выка гы и имъ рѣче: „Бѣдни Българи! вы трѣба да чякате за повторъ; а кой нѣще да сѣди въ Турско, Руссія ще вы даде колѭ и кораблы да ся приселите въ нейнѫ земѭ. Азъ обаче отъ моѭ странѫ ви кажѫ, да стойте на отьчьство си; защо догдѣ идите въ Руссія съ дрѣбна дѣчица, и неубыкновени въ море и на тамошный въздухъ щѣте измрѣ половина. А и тамо къту идите, еда ще идите у бащины си? Тыя рѣчи чювше българскій пълномощни разплакахѫ ся и незнаѭхѫ, що да рѣкѫтъ! Най послѣ замолихѫ Дибича да устави поне едного консула русійскаго въ Сливенъ и въ Котель да гы защитява отъ Турское нападеніе. Дибичъ абіе отписа за това въ Русіѭ и то ся испълни. Нъ дошавшій консулъ въ Сливенъ г. Вашенко, не бѣ за таѭ работа способьнъ. Онъ бѣше съвсѣмъ студьнъ и намрьщьнъ сѣверный человѣкъ, и сматраѭщъ тракійскія и староплaнинскія Българы за Сибирцы и Кълмуцы, не знай да ся обходи по духу народа. И така слѣдъ мало учини раздоръ и мълвѫ между съграждaны, употрѣбляѭщъ своѭ власть на вѫтрѣшнія тѣхны селскы урядбы, кое българи никакъ не търпѭтъ, а най паче докара незадоволствіе, неговый тълмачъ Армянокатоликъ нѣкой си имянемъ Павелъ, кой докачяше вѣрѫ и чьсть Българскѫ, кто тій хотя и подъ турское тяшко иго нахождаемы имѫтъ за найдрагоцѣннѫ прадѣднѫ добринѫ! И тако Българи сами сѫ' уплакахѫ отъ негово злоупотрѣбленіе въ Цариградъ, и русійское посланничьство го примѣсти за консулъ въ Бѣлградъ въ сьрбское княжество.

Българскіи пълномощни ужалени и съ наскърбена сърдца вьрнахѫ ся отъ Ахило и приказахѫ народу отговоръ Дибича Забалканскаго. Народъ же лишенъ отъ самого си достойнаго имъ прѣдводитѣля въ него врѣмя капетанъ г. Мамарчова, за когото нито рѣчь възпомяна Дибичь, впадна въ чьрнозлъчнѫ отчяяность. Много отъ народа отидохѫ съдружени отъ казашка отдѣлѣнія и прѣселихѫ ся въ Влашко, Богданско, а най паче въ Бесарабіѭ. Остали же страдаѭххѫ ежеднѣвно отъ разяренія Турцы колими немилостивно. Народное обаче чювство ся таѣши подъ тяшкая въздыханія и горчивыя сьлзы угнятенія.

Капитанъ Георгя изпроводи Дибичь Забалканскій подъ казашкѫ стражѫ даже до Букурещa, дѣ бѣше Киселевъ за да ся дадѣ подъ сѫдъ. Какъ ся е тамо управдавалъ той родолюбецъ българскій витязъ, не ми е познато; обаче слѣдъ нѣколко врѣме онъ ся упрѣдѣли за Доростоль градскій управитель, и дойдѣ съ домородство си тамо. Знайно е че Руссія доволно еще врѣмя послѣ Андриіянополскій миръ държѣ Доростоль подъ залогъ догдѣ и ся отплати Султанъ Махмудъ за уговорения военна иждивленія. Въ това негово прѣбиванiе въ Доростоль онъ ся е спорaзумѣлъ съ търновскія приснопамятнія старѣйшины Велча, Юваница, игумена Сергія, Хаджи Юрдана стараго отъ Еленѫ, и Юванакя отъ Софіѭ, и съ другия, кои отбѣгнѫххѫ турское бѣсило, та и онъ устави свой чинъ въ Доростолъ, и свое домородство и додѣ на капиновскій мънастиръ, дѣ ся е рѣшавало въ него незаборавимо врѣмя за българскаѭ свободѫ. Все е било прѣуготовлено и урядно за славное и священное народно пъприще, само желаемый и урѣчены дьнь и чясъ ся е съ нестьрпѣніе чѣкаль. Нъ Чьрный-Богъ и негове злобни духове не търпѣхѫ да видѫтъ възживена удавенаго отъ мохамеданизмъ златовѣнчанаго льва българскаго, и абіе изпроводихѫ грозная злотворницѫ Вѣщицѫ за да посѣе мълвѫ, и съ кървавы неповинны жьртвы да разори сіе народоспасителное българско дѣло! Почитаемый и разпаленный родолюбецъ старый Х. Юрданъ отъ село Еленѫ, желаѭщъ да учини съчястника и съдѣтеля на това общонародно дѣло, и ближнаго си сродника младаго Х. Юрдана отъ истое село, съобщи му—народное намѣреніе и отвѣда го въ мънастиръ Капиновски за да положи и онъ народное съзаклятіе. Онъ отидѣ и найде тамо най-главнія съзаклятницы, и къту положи клятва въ имя всесилнаго и всевышнаго Бога, извѣсти ся вся подробности, и вся знамянита лица, кои бѣха ся рѣшили да съдѣйствувѫтъ слѣдъ мало за освобожденіе народа отъ тяшкое агарянско иго. Потомъ здрависа ся съ тѣхъ и къту имъ отдаде юдоваѭ прѣдателскѫ цалувкѫ ототлѫчи ся ушъ да си иди у дома си и да ся приуготови. Нъ онъ проклѣтый чьрнъ прѣдатель Юда, вмѣсто да иди въ Еленѫ, управи ся прямо въ Търново до тогдашнаго митрополита Гърка Іларіона, отъ островъ Кандія родомъ, и издадѣ му все що е видѣлъ и научилъ. Безбожный той Гъркъ митрополитъ абіе поведи и отведи го нощѣмъ при търновскій управитель, и исказа вѣдно съ него все. Управитель истая нощь незабавно събра множество въурѫжни Турцы, и проводи гы да обсадѭтъ капиновскій мьнастирь и да уловѭтъ тамо находящія сѫ' Бълри. Турцы разярени къту азіятски люти звѣрюве скоро достигнѫхѫ въ мънастирь капиновскы, и найдохѫ тамъ само капетанъ Георгя, игумена Сергія и неговъ слуга Андонія. Тѣхъ свързахѫ и отвѣдохѫ въ Търновъ, а за старый Х. Юрданъ, и за другія изпроводихѫ отдѣлѣнія да гы тако исто докарѫтъ въ Търново. Агарянцы разграбихѫ прѣзъ неѭ нощь вся мънастирскы твари, усквърнихѫ святаѭ цьрквѫ, избодохѫ очи съ ножове си на святія образи, и друга многа звѣрска движенія учинихѫ! Пощо доведохѫ прѣдаденія Българи въ Търновъ, послѣ най свирѣпыя и безчеловѣчныя мѫкы, безъ никакъвъ сѫдъ, избѣсихѫ гы. Тій българскы за свободѫ мѫченицы бѣхѫ старый Х. Юрданъ отъ Еленѫ, Велчо и Юваница отъ Търново, и Юваника отъ Софіѭ негли и други, а бѣдный Сергій игуменъ капиновскаго мънастиря притьрпѣ най голѣмыя мѫкы турскы. Извадихѫ му зѫбы съ клящы единъ по единъ! Забивахѫ му борина подъ нохты, и го горихѫ живъ! вадихѫ му очи, и другы нейсказаны мѫкы му наложихѫ невѣрніи гоганцы! Той е достойнъ да ся счисли въ рядъ на святія великомѫченицы, понеже издѫхна подъ таковы мѫкы за вѣрѫ и за отьчѣство. Вѣчна ти память родолюбче Сергіе! дощѣ врѣмя да ти въздвигни българскій народъ храмъ. Гнусный прѣдатель Іларіонъ усѫди ся и даже самъ да ищи смьрть неповиннихъ“. Възми! възми! разпни его! викахѫ Фарисѣй за Христа пилату. А новый Юда младый Хаджи Юрданъ отъ село Элена, кой е и до днѣсь живъ, получи орденъ отъ Султана, и прѣймѫщество за да не плаща никакво даждіе додѣ е живъ. Братъ му Миланъ прѣди нѣколко годины ся убѣси самъ. Не знаѭ ако е и онъ съчяствувалъ на това гнусно прѣдателство.

Капетанъ Георги, понеже бѣше съ рускаѭ униформа облѣченъ и познатъ русійскій полководецъ, не смѣя търновскій войвода да го убѣси, нъ изпроводи го ведно съ Андонія, кого защити акы слугѫ си капетанъ Георги, у Видинъ до Хюсайнъ паша, кой го управи абіе за Цариградъ. Турское правителство изяви цариградское русійско посланичьство о тому, кое ся отказа отъ капетанъ Георгя, и рѣче, „не познавамы человѣка“. Султанъ Махмудъ любопытьнъ за да види того Българина, повѣле та го довѣдохѫ прѣдъ него, и го самъ попыта; за коѭ причинѫ е щѣлъ да подигни Българіѭ? Капетанъ Георги, кой знаѭше добрѣ турскій языкъ, отговорилъ е Султану съ най голѣмаѭ дързость, че до когда ся турскій народъ приносѭтъ тако свирѣпо и безчеловѣчно съ Българы, нѣщѫтъ отбѣгна Турцы отъ това зло. Султанъ Мухмудъ благоразуменъ владѣтель отговорилъ е на това. „Азъ съмъ добрѣ позналъ това, и ради того мое стараніе е да прѣубразѭ моѭ държавѫ, и да въведѫ равноправность“ . . . послѣ е повелѣлъ да ся испроводи капетанъ Георгый на заточеніе въ Азіѭ на Конѫ (Іконіонъ), гдѣ му ся опрѣдѣли обиталище прилично на неговый чинъ, и ежемѣсячно плата за иждивленіе по 1500 гр. на мѣсецъ, и особно припитаніе (таинъ), какъ-то ся дава едному чиновнику Турчину на неговый стѫпенъ. Онъ свободно си носѣше и въ заточеніе скупоцѣннѫ сабѭ, и войничко одѣяніе, и разхождаше ся всадникъ. Великодушний Султанъ Махмудъ бѣ повѣлялъ строго тамошному управителю да му ся отдава всякое почитаніе! Това мнѣ е съобщено отъ истаго капетана Георгя въ лѣто 1841. съ кого имахъ часто дописи.

Достозамѣчятелно и чудно е за насъ Българи, че Россійское въ Цариградъ посолство прѣди да ся откажи отъ капетана Георгя, изпроводи го въ Одесѫ, дѣ къту го разжаловахѫ, то есть, къту му зѣхѫ ордени, кои онъ съ кръвь си и съ жьртвѫ животѫ си бѣ за храбрость добылъ, придадохѫ го Туркомъ!

Сіе българско движеніе въ Търново дало е поводъ, Султанъ Махмудъ да побърза за установленіе Тензимата, нъ за несчястіе не бѣ живъ да го положи въ дѣйствіе.

Капетанъ-Георгюва съпруга, послѣ того жалостнаго случая, управи ся отъ Доростола въ Букурешъ, и отъ тамо дойдѣ въ Цариградъ ведно съ първородное си чядо Марійка. Тамо же съ помощіѭ нѣкого си сродника Капетанъ Георгюва, управи ся въ Азіѭ на Конѭ, и отиде да съучаствува горчивое заточеніе любезнаго си съпруга. Тамо обитаѭще зародихѫ и четири еще чяда. А послѣ нѣколко годины она дойде пакъ въ Цариградъ, съ цѣль и намѣреніе да ся потруди за освобожденіе капетанъ Георгюво отъ заточенія. И понѣже ся бѣха минѫли нѣколко годины и тая работа бѣ ся уже заборавила въ Турско, лесно можа това прѣдпріятіе да се сполучи. Она водима отъ едного сестричя капетанъ Георгювъ, успѣе да получи желаемое си намѣреніе, и Порта рѣши да освободи заточеннаго; нъ съ томъ условіемъ, да живѣе вънъ отъ Българіѭ. Сіе радостотворное извѣстіе ся съобщи капетану Георгю, и онъ радостно пріе условіе, и приготви ся да иди да живѣе въ Влахо-Богданская Княжества.

Нъ черная сѫдба не была още испълнила своѭ злоба и друга пò горка е чѣкала Българина витяза, да не може да постигни свое благородно рѣшеніе. Фанаріотская патріаршія, коя съ непримигателно око слѣдува вся дѣла Българска, и познатый князъ Богоридъ извѣстивше ся о тому, съвѣтувахѫ Портѫ, да не отпуща такъ свободно того храбраго Българина ни въ Влашко—да живѣе! Нъ да го прѣдадѣ Самошкому тогда князу, истому Богориду, да го онъ държи тамо подъ свое хитро наблюденіе! Капетанъ Георгый нѣмаше што да стори, а на жалость своѭ склони ся на то. Онъ ся испроводи тамо пакъ къту заточенъ, гдѣ отидѣ да го съдружи вѣрная му съпруга.

Въ него врѣмя бѣше намѣстникъ княза Богорида на островъ Самосъ единъ худаго рода гъркоманинъ Българинъ, кой спомогнѫтъ отъ родолюбци Българи, бѣ ся образовалъ въ Карловско Райново училище, послѣ въ Цариградъ, и послѣ въ Парисъ, прѣуготовляющъ ся за да бѫди учитель въ Котель, и да ползува свое отечьство, за коѭ цѣль му ся и помагаше; нъ онъ скоро заборави человѣколюбивѫ благодѣтелнѫ рѫкѫ, и показашъ най голѣмаѭ неблагодарность прилѣпи ся кьту лѣпка на фанаріотскаѫ гнуснѫ политикѫ и животъ, и освѣнь що изгуби всѣкое уваженіе между благочювственія родолюбци Българи, затвори си самъ и свое отъ младость еще отворенеое въ Българскѫ литература поприще, за кое ся виждаше доста способьнъ, и има чьсть да ся спомяне отъ покойнаго и приснопамятнаго Ю. И. Венелина, за единъ кратъкъ си прѣводъ „Мѫдрость добраго Рихарда“ и Продикова Басня отъ Гърцки. Онъ видѣлъ себе си на Турскѫ службѫ смислы да е то голѣмо нѣщо, и заборави свое начяло; и така се испълни на него общая българска пословица: „Не видѣла вѣра магаре, видѣла та полудѣла“. Младый той господарь изискаше да употрѣбляе тамошнія Гърци кьту робы, и даже унуждаваше старцы да му цалуватъ скутове и рѫкѫ! и да стоѭтъ прѣдъ него съ крьстосаны рѫцы! догдѣ вѣки догнусѣ на самошкія жители отъ това негово варварско азіятское поведение, и го истирихѫ оть тамо. Той биде причина-та ся освободихѫ Саміоти съвсѣмъ и отъ Княза Богорида подъ губителству коего отдавна тѫжахѫ, и искахѫ си другиго княза и управителя отъ отоманскѫ Портѫ. Той неблагодарный къ роду си Българинъ иска да употрѣблява и капетанъ Георгия съ истый варварскы начинъ. Нъ капетанъ Георгый въспитанъ въ войничкѫ служба, и отличивъ ся за храбрость въ толикы сяйны биткы, носивъ же на гѫрды руссійскы ордены, съ юнашкѫ крьвъ добіени, не можеше никадъ да търпи сіе пониженіе, а най наче отъ едного еднороднаго и съотечьственика си кому худый родъ познаваше твърдѣ добрѣ, и за то нещѣше нищо да знае отъ негова изисканія, нъ даже го и прѣзираше. Онъ же за отмъщенія, и до колко имаше заповѣдь да го държи въ подозрѣніе, умножаваше строгость, и докара бѣднаго юнака въ отчяйность! Въ отчяйность, кажѫ, понеже капетанъ Георгый обиколенъ отъ съпрѫгѫ си и четиры нѣжна невръстна си чада, нѣмаше какво да стори! Черная фанаріотска душа прикрати и опредѣленнаѭ ежемѣсечнѫ платкѫ, за припитанія заточеннаго, и остави человѣка безъ никакво срѣдство обдържанія! Турци, какъ то рѣкохме выше, даваху капетану Георгію 1500 гроша на мѣсецъ и проч. А Христіяни фанаріотски духове прикратихѫ му и най нуждное количьство за обдръжаніе! Капетанъ Георгы ся унужди да изпроводи свое бѣдно семейство на Котелъ при сестри си, а онъ самъ както може да притърпи тая бѣдность, понеже видѣ че нѣма да ся освободи отъ таковы мѫчителски рѫцы!

Многи самошкіи морски капетани Гърци му прѣдлагахѫ да му подадѫтъ срѣдство да отбѣгни въ свободнѫ Грѫціѭ, нъ онъ непріѣмна, съ надѣжда, Россіѭ ще г' освободи единъ день а най паче защото имаше прѣписки съ нѣкой си въ Одессѫ обитаѭщи Българи, коимъ бѣше испратилъ списъкъ съ доказателство на вся своя подвигы въ россіиския съ Турціѭ походи въ лѣто 1812. и 1828. Нъ оста си бѣдный съ пустѫ надѣждѫ, и отчаянъ подъ такова мѫчитьлско угнѣтеніе! Капетанъ Г. С Мамарчовъ буюклу великодушно скончи свой скѫпоцѣнный за Българи животъ на островъ Самосъ въ лѣто 1846 ч. въ шестдесятогодишный си възрастъ.

Негова съпруга живѣе и днесь въ най голѣма осѫдность съ четиры бѣдны сирачета. Тя ходи въ Руссіѭ и дава прошеніе, за да ѝ ся помогни нѣщичко на бѣднія сирачета отъ руссійское милостиво правителство: нъ нищо не получи, и така ся върна назадъ по бѣдна и по угорчена. Понеже изгуби и самаѭ надѣждѫ, коѭ отъ тамо имаше. Жално е за насъ Българи, да глѣдамы таковы примѣри отъ Руссіѭ, на коѭ взоръ и надѣждѫ цѣлъ Българскый народъ полага, акы на единородны си и едновѣрны си братия! Познато е вѣкы на цѣлъ свѣтъ, че Българи найголѣмо съчювствіе и привръзанность имѫтъ на Руссіѭ, и то не за друго що, както мысли западна Европа и нейни пѫтешественници по Българіѭ, нъ само ради единовѣрія и единородія, съѭзи, кто никакво противно обстоятелство неможе разруши! Нагонъ сродства е почти равносиленъ съ естественный нагонъ.

Нека всякый сега сравни съ вышеизложенная онова, що е писалъ Г. Cyprien Robert за търновскій случай въ лѣто 1834. и 1835., и да види колко е далѣчь господство му отъ историчьская истинѫ! Отъ това можемы да заключимы свободно слѣдное: Ако днешни просвященни европейски списатели и академичьски професори, при живи еще свидѣтели, пишѫтъ такыя льжи, кто прѣдстаѭтъ съ красноизрѣчливъ си слогъ міру за историчьска истинна събытія, какво ли сѫ убо писали Византійски Римо-грьци историци въ стара времена за Българская събытія, кои сѫ имали непримиримѫ ненависть противъ Българскаго народа, заради непристаннія съ тѣхъ боюве?! Странни обаче днешни историко-писатали и писмописатели, чьрпѭтъ слѣпо и безразсѫдно отъ Византийскы исторіи и списанія буквално все що сѫ си прѣстрастно и искрывено писали за насъ Българи, а въобщѣ и за вся Славяни, и искѫтъ Господиновци тіи учени да покажѫтъ съ томъ, че сѫ извръшили и принесли нѣщо важно, и любознателное на литературное всякому отворено и свободно поприще. Такъвъ писатель е и Гилфердингъ кой е писалъ: „Писма объ исторіи Сербовъ и Болгаръ,“ за кое и другадѣ говорихмы.

Понеже сказахми за Дибича Забалканскаго, не е излышно да кажимы и слѣдный замѣчателный случай. Пощо влѣзи побѣдоносно Дибичь въ Адріанополь, и распоряди си войски, призова Адріанопольскаго тогдашнаго митрополита Герасима, и му каза да изпроводи писма по знаменитія градове въ Българіѭ за да изберѫтъ Българи пълномошны, да ги изпроводѭтъ въ Адріанополь, до гдѣ сѫ еще Европейскіи прѣдставници тамо, та да ся рѣши и за тѣхъ нѣщо добро. Митрополитъ обрѣче Дибичю, че ще изпълни това дѣло; нъ нищо нигдѣ не писа! Къту приближи врѣмя да се заключи уговоръ. Дибичь попыта Митрополита: гдѣ сѫ Българскіи пълномощны? А онъ му е отговорилъ: че Българи сѫ задоволни отъ Турское правителство и нѣмѫтъ нищо да прѣдложѫтъ! Тойзи злобный Фаналіотъ, пощо се заключи миръ, трьгна по Адріанополскаѭ область и доде въ Сливенъ, дѣ бѣхѫ ся събрали много Българи въоржжени отъ разны страны и наговаряхѫ ся да ся дигнѫтъ, както казахмы више, и почна да имъ хвали Турци и укорява Русси. Сливнени го изгонихѫ съ похуленіе, и нѣціи самоволни щѣхѫ да го убиѭтъ близо до Ямболъ. Той лукавый Фанаріотъ игра роль лицемѣрія: отъ еднѫ странѫ лъжяше Русси, отъ другѫ странѫ Турци, съ надѣжда да ся награди отъ двѣ страны по фанаріотски, за това дойдѣ въ Одессѫ, дѣ му ся опредѣли мѣсячна заплата за иждивленія. Нъ фанаріотская лукавщина не му помогна да изльжи Руссіѭ, за да го награди съ блѣскателны ордены, и голѣмы платкы! Нъ живѣяше безъ да му ся отдава нѣкоѭ си особнѫ честь, гдѣ и умрѣ. Въ послѣдный же Севастополскый бой фанаріотская Патріаршія насилѫ караше Българи да подпишѫтъ, че сѫ задоволни отъ Турскаго Правителства, и че нещѫтъ никой отъ *вънъ* да имъ посрѣдствува за права, кто Султанъ уже отодавно имъ далъ, то есть отъ Танзимата и проч.! Безбожніи Фанаріоти отодавно еще имѫтъ съзаклятіе да гонѭтъ бѣднаго нашего народа, и наслѣдственно слѣдвѫтъ и полагѭтъ въ дѣйствіе пъкленнаѭ си злобѫ въ всяко благоврѣміе, кое ся явява въ ползѫ българскаго народа! Нъ нещѣ ли доди день, да имъ попѣѭтъ и Българи послѣдное цалуваніе! . . . .

Да си дойдемъ на прѣдмета; да се повърнемъ. Георги се училъ много прилѣжно, баща му рѣшилъ да слѣдва съ неговото въспитание и образование, пратилъ го въ гр. Карлово, при прочутий тогава даскалъ Райно, гдѣто Раковски училъ по гръцки четири години: по онова врѣме, въ всички български градове се учило по гръцки. Когато щѣлъ да напуща, негови сродникъ Стефанъ Богориди князь, пръвъ, дипломатъ и съвѣтникъ при Портата — писалъ на Георгиевъ баща да го испрати при него въ Цариградъ, гдѣто училъ си синоветѣ му; Алеко и Николаки. Но слѣдъ година, поради доброто му учение, сродницитѣ му го испратили въ Атинский университетъ, гдѣто слѣдвалъ до 1838 год. отъ гдѣто Раковски напусналъ по слѣдующата причина: прѣзъ сѫщата година, мрѣзъ мѣсецъ Ноемврий, Раковски заедно съ другитѣ българи ученици, били събрани на страна, въ салона, и се разговарели за отечеството си, на матерний си езикъ, ненадѣйно влиза при тѣхъ единъ отъ професоритѣ и взелъ да ги хули за това, че сѫ говорѣли български понеже имъ близо забранено това — като ги е нарѣкѫлъ дѣбелоглави, скотови и др. Раковски докаченъ отъ това

14808/60

напада го и щѣлъ да го пробие, ако не се спуснали съотечественницитѣ му, да извадятъ отъ ржцѣтѣ му профессора.

Слѣдъ това взели Раковскаго въ ботаническата градина и го укротявали, като му напомвали, че за подобни нѣща може би спорѣдъ него и тѣхъ да накажатъ, съ отчисление изъ университета. Раковски имъ заявилъ, че той самъ напуща университета, но иска отъ тѣхъ клѣтва че слѣдъ неговото заминаване, тѣ ще си останатъ пакъ такива отечестволюбци, каквито сж били и тогава, ще прѣзиратъ всичко гърско и пр. на което тѣ сж съгласили и за повече увѣрение се заклѣли прѣдъ едно донесено евангелие. Раковски напусналъ учението си и заминалъ за Цариградъ, гдѣто като стигналъ отишелъ право у дома на Князь Богориди. Най напрѣдъ го посрѣщнала князевата майка, казала му, че той, княза, е извѣстенъ за случката и нарочно пратилъ хора да го довѣджтъ и накажжтъ, Раковски се отчаелъ, попиталъ я, що да прави? тя му казала, че нѣма срѣдство да се избави отъ князева гнявъ защото той далъ дума, че щомъ Георги се яви прѣдъ него, ще го затвори. За него сѣга нѣмало що да прави и въ Цариградъ. Но безъ пари? помолилъ благородната жена, да му даде нѣколко гроша, тя му дала 25 лири. Слѣдъ това Раковски отпжтувалъ съ единъ Гърцки корабъ и за десеть дни пристигньлъ въ Браила, гдѣто си промѣнилъ името на Георги Македонски. Тукъ той се показалъ за чисть Гъркъ и се запозналъ съ много Гърци на които съобщилъ, че ще отвори пансионъ за да учи на Гърски и француски, на все това съгласили нѣколко души и обѣщали на Раковски, пълна поддържка за благородното негово дѣло. Една вечерь въ едно събрание отъ нѣколко Гърци, Българи и Ромжни, и слѣдъ едно кратко съвѣщание, събрали изъ помежду си 50—60 Лири, и въ вторий день наели здание. Раковски почналъ, и въ кжсо врѣме записалъ около 100 дѣца които сж заплащали годишно, по 60 Австрийски желтици. Сега той влезналъ въ учителското поприще, което се продължавало двѣ години. Прѣзъ това врѣме той живѣлъ доста мирно и свободно, всички го похвалявали. Раковски си напомнилъ сега подъ какви условия живѣелъ Българский народъ подъ Турското владичество и си напомнилъ думитѣ що вуйка му Мамарчевъ

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА ВАРНА

е казвалъ нему въ дѣтинство, въ него се подвигнало онова благородно чувство, патриотизъмъ. Стрѣсналъ се и помислилъ, че е вече врѣме, и, че той може сега да помогне угнѣтенитѣ си братия.

Слѣдъ дълго мислене за начинътъ съ който да работи, дошелъ до заключение, че е нуждно съставението на единъ комитетъ, който да работи. Този комитетъ е билъ съставенъ отъ него въ Браила, съ име Георги Македонски, Желесъ Желевъ, Василъ Х. Бакалоглу, Юрданъ Стояновичъ и Илия Брутару. Раковски въ мирното си учителствувание, ималъ врѣме да се съгласи съ около осемдесетъ души, млади Българи, съставилъ тайно отъ тѣхъ чета, която оржжилъ и облѣкълъ съ прихода отъ пансиона. Тая чета той повѣрилъ на единъ Сърбинъ капитанъ Георги, комуто заповѣдалъ, че съ първо да подготвятъ народа въ Силистра отвждъ Дунава, къмъ всеобщо възстание, като му още казалъ, че той не ще може да отиде съ тѣхъ, а ще остане да се грижи за събирание пари и образувание други чети.

Освѣнъ това за неговото неотивание съ четата въсприпятствувала и една случка, която за зла честь минала прѣзъ главата му, не е излишно ако кажемъ тъзи случка. При отиване въ главното кафене въ Браила, Раковски, при влизанието се допрялъ до една маса, при която биле седнали единъ полковникъ и други Ромжнски офицери. Полковника Енгелъ, докъченъ отъ бутванието на масата, отъ гордия Георги, извикалъ му по ромжнски съ презрѣние докачителни за народностьта му и непристойни думи които ние непревеждаме. Раковски не разбралъ тѣзи думи а му ги истълкувалъ единъ Гъркъ, слѣдъ което Раковски отишелъ при полковника, и хвърлилъ ржкъвицата си, знакъ на дуелъ, на което полковника му отговорилъ съ подигравка и присмѣхъ. Гърцитѣ що били въ кафенето прѣдвиждали, че ще се случи нѣкакъвъ скандалъ, за то, извѣли Раковскаго на вънъ и го молили, да не произвожда скандалъ, прѣдъ обстоятелсвото, що се намиратъ въ чузда земя.

Слѣдъ малко врѣме въ сжщото кафене билъ даденъ балъ на който е билъ поканенъ и Раковски. Тамъ билъ и полковника, който при вижданието Раковскаго, избарборилъ „еще по докачителни за народностьта му изражения и за смѣлостьта му“. Тѣзи думи Раковски разбралъ, както и по напрѣдъ. На часа излиза изъ бала, намира трима души отъ момцитѣ си, въоржжаватъ се и отиватъ да чакатъ въ дома на полковника до завръщанието му, гдѣто се и скрили. Не минало много и се задали повозки, спрѣли се прѣдъ кжщата на полковника. Слѣзли двама офицери и влѣзли въ дворътъ. Скрившитѣ се мислѣли, че е полковника, спущатъ се връхъ офицеритѣ и ги промушватъ съ ножоветѣ си, офицеритѣ паднали мъртви. Раковски поглѣдналъ на мъртвитѣ, и за негово голѣмо учудвание, не видѣлъ полковника, на часа избѣгалъ съ другаритѣ си, отива у дома си, гдѣто не можалъ да заспи отъ гнѣвъ и жалостъ, за невинно убититѣ.

Сутрѣньта излѣзалъ да види и чуе що се говори по случката. Полицията изслѣдвала и затворила прѣзъ денья около 160 души българи и гърци. Раковски неможилъ да се успокои за невинно затворенитѣ. Въ сжщий день заминалъ за Галацъ, гдѣто ся явилъ прѣдъ Русский консулъ и му расправилъ за случката, на което консула му казалъ да избѣга въ Россия. На Раковски не се щѣло да стори това и остави други да страда за нѣщо извършено отъ него, а се върналъ въ Браила. Тамъ се научилъ за идванието, по това дѣло на Министра на вжтрѣшнитѣ работи, отъ когото поискалъ аудиенция и му расправилъ истината. Попитанъ отъ Министра какъвъ подданикъ е? Раковски отговорилъ, че ще каже това кога стане нужда. Министра далъ заповѣдь да пуснатъ всичкитѣ затворени и прокурора да почне своитѣ изслѣдвания върху Раковскаго дѣйствителния виновникъ.

При слѣдствието, Раковски представилъ паспортитѣ: Русски, Френски, Английски, Австрийски, Гръцки и Срьбски, подъ различни имена; — той е говорѣлъ язицитѣ: Русский Сърбский, Ромжнский, Арабский Турский, Грьцкий и Французский, но отказалъ да каже подданството си, при изслѣдванито и прѣдъ Министра, който при тръгванието си повторно го попиталъ какъвъ поданикъ е?

Тогавашний Министъръ на вжтрѣшнитѣ дѣла е билъ Михалаки Гика братъ на Князь Александра Гика. Прѣди да замине заржчалъ да давжтъ Раковскому всѣкидневно по четири цванца, четири вида ястие, двѣ франзели и 25 хавански цигари, и да бѫде пратенъ на врорий день въ Букурещъ съ особенъ файтонъ. Префекта испълнилъ заповѣдьта на Министра като испратилъ Раковскаго съ единъ офицеръ и единъ подъ офицеръ. Въ Букурещъ билъ отведенъ въ самото Министерско здание и туренъ въ добра стая съ одръ за легло, столове и пр.

Близо въ стаята гдѣто се пазялъ Раковски ся намиралъ и кабинета на князь Александра Гика, въ който обичайно идвалъ всѣки четвъртъкъ да приема аудиенция. Единъ четвъртъкъ, като билъ княза въ министерството, и влѣзалъ въ приемния си кабинетъ, заповѣдѫлъ да доведѫтъ Раковскаго, почналъ да го распитва отъ гдѣ е родомъ, отъ каква народность е, и какво го е накарало да убие офицеритѣ? — Раковски е отговорилъ, че е даскалъ отъ Браила (Георги Македонски), а отъ гдѣ е и отъ каква народность е, казалъ че ще отговори прѣдъ сѫда; а относително убититѣ офицери, и самому нему е жално за тая случка, и че вмѣсто да убие полковника Енгела, който му билъ отказалъ въ единъ двобой (дуелъ), убилъ тѣзи невинни войници.

На това княза му казалъ че той като исповѣда истината, ще му олегчи наказанието, и му задавалъ много въпроси, по френски и по Гърцки, съ цѣль да го испита, чий подданикъ е, но всичко било напусто. Слѣдъ тоя разговоръ, Княза, приказалъ на камердинера си питарь Захария, да отвѣде даскала въ стаята му.

На вторий день се явили прѣдъ даскала, Прокурора и драгоманина отъ грьцкото консулство за допълнение слѣдственното дѣло, сѣга вече Раковскй казалъ че е Гърцки поданикъ, дѣлото се предаде на разглѣжданье въ Окрѫжния Сѫдъ, който осѫди Раковскаго и го предаде въ Цариградското генерално Грьцко консулство, за да го испрати въ Атинна, гдѣто трѣбвало да се испълни присѫдѫтѫ сѫгласно Капитуляциитѣ

Генералъ консула грьцки въ Цариградъ во врѣме пристигванието Раковсково отсѫтствувалъ, и дѣлата му биле възложени на Францускиа. Този послѣдния се съжалилъ къмъ младия образованъ момъкъ, и рѣшилъ щото да се не испълни спрямо него присѫдата; освѣнъ това той прѣдложилъ Раковскому да го прати при братовчеда си, който е сѫщо Консулъ въ гр. Триестъ, и като видѣлъ, че Раковски едвамъ намираше думи, съ които да му благодари и да искаже, радостнитѣ си душевни и сърдечни чувства, даде му 20 т. Лири, за да си купи дрѣхи, и Французски паспортъ, съ препорѫчително писмо, и като му платилъ билета за парахода отпѫтувалъ.

Штомъ пристигналъ въ Триестъ прѣдставилъ се консулу, който го приелъ любезно, и му далъ квартира, назначилъ го Портовой Капетанъ, и въ сѫщо врѣме, далъ му и единъ профессоръ, който да го приготовлява за да постѫпи въ факултета. Отъ тукъ слѣдъ едно годишно усердно служение, той билъ испратенъ въ Парижъ, гдѣто продължавалъ две години и училъ въ факултета.

Въ началото на 1844 година Раковски се запозналъ съ Александра Екзарха, който по него врѣме се въспитавалъ заедно съ дѣцата на француския Краль Филипъ Людвикъ XVIII въ Парижъ, като се нуждаелъ отъ нѣкакви документи подтвърдени отъ братията му, жители отъ гр. Стара Загора, не било възможно Александру Екзарху въ Парижъ да остави училището и да отиде въ България, за това помолилъ Раковскаго да му послужи въ тая нужда, съгласили се, слѣдъ като далъ за отпѫтувание пари. Раковски заминалъ за България, гдѣто като пристигналъ испълнилъ порѫчката на Александра Екзарха, и бързо заминалъ пакъ за Франция.

Безъ много бавение въ Парижъ, прѣзъ пролѣтьта Раковски се върналъ пакъ въ България, отишелъ въ Котелъ при ротелитѣ си и слѣдъ малко се появилъ въ Търновския окрѫгъ като търговецъ за пашкули. Въ това врѣме е билъ възбуденъ църковния въпросъ. Раковски заедно съ баща си дѣйствували между българитѣ, за да искатъ хилиндарския Священномонахъ Архимандритъ Неофита Бозвели за Търновски владика.

Наклѣветени предъ турския търновски въевода, отъ Гръцкия въ Търново владика, и привърженцитѣ нѣколко българи гръкомани, че баща и синъ работели противъ турското правителство и патриаршията, свързани въ окови, пашата ги испратилъ въ Цариградъ, гдѣто безъ никакъвъ сѫдъ, затворили въ тъмница която не виждала свѣтлина, освѣнъ когато вратата ѝ са отваряла за да поднесѫтъ, на Стойка и сина му Георгя храна, черния хлѣбъ и вода: бащата билъ освободенъ отъ затвора слѣдъ три години, а Раковски синъ му приседѣлъ още една година самъ въ тъмницата, гдѣто никой се не погрижвалъ за него и най послѣ, отъ душевно униние и мисли, заболѣлъ до толкова, щото едвамъ се помѣствалъ отъ мѣстото си, тогава го пуснали почти полумъртавъ. Француския Консулъ го испратилъ на исцѣление въ Парижъ.

Като оздравялъ добрѣ, той се повърналъ въ Цариградъ, гдѣто отъ ново почналъ патриотическитѣ си дѣйствия; единъ день ненадѣйно дошелъ въ стаята му гавазинъ, отъ страна на патриархията, и му казалъ, че го викжтъ за малко врѣме; а Раковски като се досетилъ за какво го викжтъ, отказалъ. На другия день патриарха се отправя формално да иска отъ правителството Раковскаго. Полицията съ нѣколко джандари отишли въ дома на Раковски, който ги видѣлъ случайно отъ далѣче, прибързалъ и колко съмнителни книжа ималъ, изгорилъ ги въ собата си, и излѣзалъ да посрѣшне полицейскитѣ, които туку що били вечь дошле до вратата на стаята му, той ги задържалъ на вънъ като имъ казалъ, че не имъ се подчинява. Тѣ си отишле, а слѣдъ малко прѣстигналъ единъ полицейски чиновникъ и му прѣдложилъ да ся яви въ Полицията. Раковски му отказалъ подъ прѣдлогъ, че не може да отиде защото сега ималъ много распилени работи въ стаята си и отсжтствувалъ слугата му. Полицейския чиновникъ му продумалъ: призовавамъ та въ името на закона и на Султана, да отворишъ вратата и да додишъ съ мене на полицията, гдѣто военния министъръ има да та пита за нѣщо си. Раковски отговорилъ: азъ не че не се покорявамъ на закона, но, както ви казахъ и попрѣди, че нѣмамъ кого да оставя тукъ до гдѣто се върна; но слѣдъ това, Раковски съ полицейскитѣ заедно отишелъ въ полицията, гдѣто като излѣзли всичкитѣ канцеларисти затворили Раковскаго.

На втория день дойде драгоманина отъ Сърбския консулъ Таса Иличь, испратенъ да вземе Раковскаго отъ затвора; освободили го и му казали, че може да отива гдѣто ще. Раковски заедно съ драгоманина, тръгнали да отиджтъ при патриарха, слѣдъ посѣщението патриархията излѣзалъ душевно оскърбенъ; и за да избѣгне отъ лоши впечатлѣния излѣзалъ по расходка, спрѣлъ се на единъ жгълъ и прочелъ едно залѣпено обявление, въ което съ извѣстявало че се давалъ, интизапа отъ „Озунджовския Панаиръ,“ Отправилъ се въ учреждението, гдѣто се явилъ като прѣдприемачъ. Въ сѫщо врѣме явилъ се наддавачъ и единъ влиятеленъ Турчинъ на име Мустафа екмекчи — Бей, който като вдѣлъ че Раковски чакалъ и той тамо да конкурира, съ какво не се знае, помолилъ го да се дръпне и да не наддава, заштото тоя билъ желалъ да вземе Интизапа. Раковски му казалъ: ти въ служба и пакъ желаешъ, ами азъ безъ никакво занятие защо да не желая? Турчина като видѣлъ че Раковски не ще се дръпне, прѣдложилъ му, че когато е тъй, нека го вcovered взематъ двама съдружно, на което и двамата склонили. Раковски много искусно накаралъ Турчина да положи изискуемата гаранция, — наддаването почнало и останало върху Раковскаго, като сключилъ и надлѣжний конктрактъ. Турчина прѣдложилъ Раковккому да си направятъ условие помежоу си и да отидатъ да броятъ половината наемъ на Правителството 600,000 гроша за интизапа, Раковски отговорилъ, че той нѣма пари, но, ако иска да го има за съдружникъ да брой той паритѣ, а пакъ Раковски да остане да глѣда работата, тоестъ, да положи труда си, а добитата печалба да я раздѣлятъ на двѣ равни части. Турчина, отиде заедно съ Раковски да броятъ паритѣ 600,000 гроша на Правителството.

Раковски вече търговецъ съ Божата воля. Да отиде самъ на панайра не бивало, сега почналъ да збира, облича и орѫжава български момци и въ кѫсо врѣме, като испълнилъ числото на 60 души българи върхомъ на конье тръгнали за панайра, *Узунджова*, който наскоро щѣлъ да се отвори. Въ врѣме на панайра той събралъ 900,000 гроша отъ които 300,000 е пратилъ на съдружника си въ Цариградъ, а 600,000 гроша въспрѣлъ; и заедно съ възстаницитѣ тръгнали изъ България, за да проповѣдватъ и приготвятъ народа за възстание, раздавалъ на Българитѣ пари за да се снабдѫтъ съ орѫжие и други потрѣбности. По едно врѣме той се спрѣлъ въ Пловдивъ, като оставилъ момцитѣ, да се скитатъ изъ България и да проповѣдватъ за въстание.

Въ Пловдивъ той получилъ нѣколко писма отъ съдружника си, въ които Мустафа му писалъ за пари. Раковски нито пари пратилъ, нито пъкъ му отговорилъ. Турчина ядосанъ отъ тая постѫпка, пратилъ единъ Бумбаширъ съ заповѣдь, че щомъ го намѣри да го доведе въ Цариградъ. Раковски щомъ се извѣстилъ за това, тръгналъ заедно съ пратеника и ся прѣдставилъ на Мустафата, комуто е казалъ, че нѣмалъ други пари събрани освѣнъ оня които билъ му испратилъ отъ панайра; и вересии има по търговцитѣ доста, и че оставилъ свои человѣци да ги събиратъ, слѣдъ което незабавно щѣлъ да му прати колкото донесѫтъ. Слѣдъ единъ день Раковски заминалъ отъ Цариградъ пакъ за Пловдивъ. — Не се минало много врѣме, и съдружника му Мустафа Екмѣкчи — Бей, почналъ да му пише пакъ за пари, а Раковски се скиталъ изъ България, раздавалъ пари за купуване орѫжие, Турчина да подлудѣе съ испращанието на писмата! На конецъ рѣшилъ се да отиде самъ въ Цариградъ за да се расправи съ Турчина, така и направилъ. Явилъ му се и казалъ му, че билъ далъ на единъ Търговецъ 600,000 гроша за да му ги внесе, нъ както испадналъ въ несъстоятелность избягалъ въ Гърция съ паритѣ; Раковски му броилъ 200,000 гроша. Турчина ядосанъ и оскърбенъ отъ това, рѣшилъ се да заведе сѫдебно дѣло противъ Раковскаго. Прѣди да свършиме съ сѫдбата, ще поговоримъ и за сѫществующитѣ близки домашни отношения помежду съдружницитѣ.

Раковски многажди ходилъ у Мустафова домъ за споразумѣние относително търговията, която сѫ имали: въ то врѣме дъщерята на турчина, виждала го и влюбила се въ него обадила и на баща си, като му казала, че ако не вземе Раковскаго, тя никога нѣма да са ужени за другиго.

Турчина се намиралъ въ неловко положение: да ли за паритѣ да мисли сега, или за испълнение желанието на дъщеря си; слѣдъ едно дълбоко расѫждание, рѣшилъ ся да прѣдложи Раковскому, че ако ся потурчи, той ще му даде дъщеря си за жена и ще му опрости всичкитѣ пари, що му длъжялъ, въ сѫщо врѣме да ходатайствува за една служба въ Цариградъ. Раковски отговорилъ, че приема всичко, но трѣбвало да се чака Севастополската война, слѣдъ която щялъ да се потурчи, и ще вземе дъщеря му за жена. Турчина изслуша думитѣ му и до нѣйде си, като му се видяли умѣстни и ползовяти, настоялъ убѣдително при Министра и го назначава за пръвъ драгоманинъ при Видинския паша (тамъ гдѣто искалъ Раковски) съ условие да си има единъ конвой който да го придружи, като взелъ фермана за назначението си, тайнимъ образомъ, набавилъ си дванайсеть (12) момъка Българи, които като облѣкалъ и добрѣ въоржжилъ, купилъ имъ конье и тргнали по сухо за въ България.

Слѣдъ дълго пжтуване, Раковски заедно съ Дружината си пристигнали въ Велико Търново, гдѣто любопитенъ за да види старо — Българската Църква „Свѣти 40 мжченици“ прѣобърната отъ послѣ на Турско теке, отишелъ тамо и слѣдъ като приглѣдалъ всичко наврѣдъ, изнамѣрилъ старо Български надписъ на единъ мраморенъ камъкъ съ слѣдующето съдържание:

„Въ лѣто СЩЛИ (6738) индиктион Г.. Азъ
„Іоанъ Асѣнь въ Христа Бога Царь и Самодрь-
„жецъ Българомъ Сынъ Стараго Асѣнѣ Царѣ съз-
„дахъ отъ зачала: и писаниемъ украсихъ до кон-
„ца прѣчьстжіж сїя црьковъ въ имя святихъ М (40)
„мжченикъ. Ихже помощия въ ІВ (12). лѣтѣ цар-
„ства моего въ неже лѣтѣ писааше ся „Азъ из-
„лѣзохъ на Брань въ Романия*) разбихъ воиска
„Грьцка. и самаго царѣ Кюръ Тодора Комнина
„іяхъ съ всѣми Болѣры его. а земя вся прияхъ
„отъ Одрина и до Драче Грьцка іеще же Арабана-
„ска и Срьбская тъкмо сжщимъ градовомъ окрьсть
„Царѣградѣ и самаго того града дрьжахж фржзи
„нъ и ты подъ ржка царства моего повиновахж
„ся понеже иного царѣ не имѣхж развѣ мене и
„мноіж ради дань своіж испровождаяще Бѣхж Бо-
„гу тако повелѣвшу. Ибо безъ него ни дѣло ни
„слово съвършаеть ся. Тому слава въ вѣки аминъ.

Отъ Търново се опжтилъ за Видинъ; отъ гдѣто миналъ, той, все проповѣдвалъ на населението да бждтъ готови за въстание, което щѣло да стане на скоро, и тъй като се скиталъ цѣли два мѣсеца изъ България, пристигналъ въ гр. Видинъ. Тукъ прѣдставлява се прѣдъ Пашата, далъ му фермана и постжпилъ на служба като прьвъ Драгоманинъ. Не се е ми-

---

*) *Забѣлѣжка.* Романия ся е наричяла въ старо врѣме днешна Тракия и Македония.

нало много врѣме и идвали при Пашата 40 души селени отъ Влашко, прѣдводени отъ единъ свѣщеникъ, да се оплакватъ срѣщу тѣхния арендашъ който ги каралъ да ходятъ изъ Турскѫтѫ войскѫ да видатъ какъ стои тя, въ какво положение е, и да му долагатъ за да може и той сетнѣ да доложи на Рускитѣ войски, които бѣха близо до селото имъ. Пашата натоварилъ Ракозскаго да отиде, слѣдъ като вземе единъ офицеринъ съ педесетъ низами, въ сѫщото село за да узнае работата, и ако го намѣри виновенъ или съмнителенъ, да го вземѫтъ отъ тамо и доведѫтъ въ Видинъ.

Раковски заедно съ ескортата пристигнали въ селото малко кѫсничко, тъй щото нѣмалъ врѣме сѫщата вечерь, за да почне изслѣдването. Арендашина щомъ се извѣстилъ за пристигването имъ, приготвилъ на бързо вечеря за пристигналитѣ гости.

Раковски поканилъ арендашина Стефанъ Р. Беронъ да седне и той на софрата да вечерятъ наедно, послѣдния отказалъ. Вечеряли, по едно врѣме лѣгнали и сутриньта рано станали и почнали да изслѣдватъ, слѣдъ като привикалъ първенъ свѣщенникътъ, ония 40 души селени и сетнѣ арендашина Стефанъ. Отъ направеното слѣдствие се указало, че селенитѣ що сѫ казали прѣдъ Пашата е истина и че арендашина се обвинявалъ въ шпионство; слѣдъ като си свършилъ слѣдствието, Раковски вземалъ Стефана и тръгнали за Видинъ, по пѫтя размислилъ като какъвъ планъ да скрои, за избѣгването на Стефана, и, като дошли до едно мѣсто, казалъ на Берона, ето, тукъ пѫтя се отбива за Русската войска, ако искашъ да кажа на войскаритѣ да отидатъ напрѣдъ и ний двамата да вземиме този пѫть и да отидемъ въ Русский Лагеръ, — коньетѣ и файтона твой сѫ добри, не трѣба да се боишъ, азъ не съмъ Турчинъ ами съотечественникъ твой, слушай ма, инакъ да оставя тебе тукъ и да отида самъ при Пашата значи че отивамъ на твое мѣсто. Стефанъ Беронъ, не склонилъ по никакъвъ начинъ, отъ страхъ да не ги достигнатъ Турскитѣ войски. Като видѣлъ Раковски, че не ще може га го придума казалъ му: ний сега ще отидемъ при Пашата, но по напрѣдъ, трѣбва да знаемъ че отъ твоитѣ уста нѣма да излѣзе нищо относително за мене, че съмъ Българинъ, родомъ отъ Котель и прочее. Стефанъ отговорилъ: да пази Господъ! не съмъ дѣте да та издамъ, белкимъ не разсѫждамъ ли толкова нѣщо? Полѣка лѣка, разговоряйки се по пѫтя пристигнали въ Видинъ, отишле въ лагера, прѣдалъ Стефана Р. Берона въ своя си шаторъ (палатка), съ цѣль да открие нѣщо отъ Стефана по Русската войска.

На втория день Раковски билъ испратенъ отъ Пашата въ гр. Бѣлоградчикъ, гдѣто се случило и тамо нѣщо. Слѣдъ испълнението длъжностьта си, върналъ се обратно въ легера; облѣкълъ се съ други дрѣхи въ шатора, и като искалъ да излѣзе, за да отиде при Пашата на докладъ, току що видялъ на около шатора караули, които не му позволяватъ да излѣзи вънъ като му казали че е арестованъ. Той забѣлязалъ, че нѣма Стефана, когото оставилъ въ шатора си, но не смѣялъ да пита никого за него. На вторий день викалъ го Пашата, попиталъ го какво направилъ гдѣто е ходилъ? Раковски му доложилъ за всичко. — Терджоманъ бей! казалъ му Пашата, ще та питамъ за нѣщо, но трѣбва право да ми кажешъ ако искашъ да бѫдимъ и за напрѣдъ какъ сме биле и до сега. Раковски отговорилъ; заповѣдайте и питайте, какво желайте, азъ съмъ готовъ да ви расправя всичко що знамъ, безъ да скрия нѣщо. — Да ми кажешъ вѣрно повторилъ Пашата какъ се именувашъ, отъ каква народность си, гдѣ ти е мѣсторождението, и да ли си ти прочутия бунтовникъ Раковски? — Раковски отговорилъ: *Истафорла! Паша Ефенди*, това, което искате да знайте, е принадлѣжностъ на Султана само, който съ ферманъ ма е назначилъ и испратилъ при васъ, а освѣнъ това казвамъ ви, че нѣмате право да ма питате нищо, азъ же да ви отговорямъ. — Пашата му казалъ: азъ всичко ще открия, но помни, че за тѣбе ще бѫде тѣжко. — Раковски му отговорилъ че нещѣ да знае отъ нищо. Тогава Пашата извикалъ Стефана, когото попиталъ като посочилъ на Раковскаго: познава ли този человѣкъ? Стефанъ отговорилъ: да, Ваше прѣвъсходителство, познавамъ го, той е нашъ сѫотечественикъ, родомъ отъ гр. Котель. на Стойко Чорбаджия синъ му, и се именува Георги С. Раковски. — Пашата: Ей Чорбаджиолу! сега какво ще отговоришъ? — Азъ ви казахъ веднъжъ, че не сте компетентъ да ма питате за такива прѣдмѣти. Раковски цѣлъ мѣсецъ лежалъ въ затвора слѣдъ което Пашата като изгубилъ надѣждата, за откривание нѣщо си отъ него, далъ заповѣдь да го качатъ на коня му, да го оковѫтъ въ вериги, и придруженъ отъ единъ офицеринъ и двадесетъ и четири низами испратилъ го въ. Шуменъ, гдѣто било главния щабъ. Раковски преди да тръгне отъ Видинъ, успялъ да пише на ония 12 души, негови Цариградски съдружници за да глѣдатъ, да до избавятъ отъ рѫцѣтѣ на Турскитѣ караули. Но тѣ нищо не направили, тъй щото Раковски билъ предаденъ въ гр. Шуменъ на Щаба, гдѣто като го распитвали нищо не казалъ. Държали го въ затвора и тукъ, три месѣци, слѣдъ което рѣшили да го пратятъ въ Цариградъ, сѫщо както си бѣше дошълъ отъ Шуменъ, въ разстояние на три дни пристигнали въ Котель, гдѣто като положилъ стражата да му снематъ веригитѣ и да прѣстоятъ два дни да си починатъ, испълнило му се е желанието. Въ туй растояние, той писалъ на съдружника си Мустафа Екмекчи Бей, като му расказалъ подробно всичко, добавилъ че дошло врѣмето да се потурчи и да вземе дъщеря му за съпруга, само ако го избави отъ тая бѣда. —

Туй писмо било дадено, еще въ Котель, на единъ момъкъ отъ Цариградската му чета, който по пѫтя отъ Шуменъ до Котель, вървялъ кога напрѣдъ кога назадъ, дано намѣри сгодно мѣсто и врѣме, за да избави Раковскаго отъ караулитѣ. На момчето било заповѣдано да вземе съ себе си еще единъ момъкъ да стиди напрѣдъ, да намѣрятъ Екмекчи бея, да му предадѫтъ писмото да чака отговоръ, и единъ отъ тѣхъ да донесе отговора по пѫтя прѣди пристигванието му. Момцитѣ тръгнали; подиръ тѣхъ и Раковски съ голѣмата си стража, първитѣ като пристигнали въ Цариградъ, явили се прѣдъ Мустафа Екмѣкчи Бегъ, който слѣдъ като прочелъ писмото казалъ имъ, че единъ отъ тѣхъ трѣбва да отиди да ги посрѣщне, да узнае кога именно ще влѣзатъ да се върне скоро и го извѣсти. Момъка испълнилъ бързо приказанието и извѣстилъ Турчина, който безъ забава тръгналъ за крѣпостнитѣ порти, гдѣто пристигналъ Раковски, вечерьта по 10 часа, и тутакси заповѣдалъ да му зематъ веригитѣ, слѣдъ което поканилъ офицера и Раковскаго, да ся качатъ на файтона за да отидатъ при Военния Министръ, който въ сѫщий часъ го освободилъ. Турчина го взелъ и завелъ въ дома си, разговориле се по обширно и най сетнѣ Раковски се рѣшилъ по байрама да се потурчи и вземе дъщеря му за жена; останалъ да живѣе въ турския домъ, слѣдвалъ да ходи и се клани въ джамията, до като набавилъ малко пари, пратилъ ги на попъ Христа, който по това врѣме служилъ при Българската Църква и го помолилъ да му купи, 12 пушки отъ най добро качество, 12 ятагана, 12 чифта пищови, 12 силяфлъка, 12 ката дрѣхи хайдушки, 15 оки барутъ, 25 оки крушумъ и единъ катъ дрѣхи за войводата изработени съ най хубавата златна сърма; сѫщо да набави 12 момъка, отборъ, които да сѫ ходили, най малко по 2—3 години съ хайдушкитѣ чети. Всичко това да бѫде готово три дни прѣди Байрама. — Раковски до тогава слѣдваше рѣдовно да се клани въ джамията, но него день присторилъ се на болѣнъ и не отишелъ; слѣдъ като другитѣ излѣзли и отишле на Джамията, той отворилъ дулапа и събралъ всичкитѣ книжа Мустафови относително съдружието имъ; взелъ си сбогомъ отъ дѣвойката, като ѝ казалъ че отива при единъ докторъ да се покажи и пакъ ще се завърне; слѣдъ излизанието му отъ тукъ отишелъ при Попъ Христа, комуто казалъ да събере момцитѣ прѣзъ тая нощь и да ги испрати край Босфора, а той като си взелъ приготвенитѣ дрѣхи и орѫжие, отишелъ на сѫщото мѣсто гдѣто чакалъ до разсъмвание, до като пристигнала дружината.

Въ това пѫтувание 1854 г. прѣзъ лѣтото до свършака на мѣсецъ Октомврий той обиколилъ цѣла България, на послѣдѫкъ влѣзалъ въ Котленскѫтѫ планинѫ съ дружината си, гдѣто распусналъ всичкитѣ момци като далъ всякому по 20 жълтици, за зимовище; а той отишелъ на машината си (Даракъ за чепкание вълна), находяща се на Изворъ, състояща отъ воденица и тепавица, гдѣто стоѣлъ единъ мѣсецъ безъ да знае никой другъ освѣнъ Василъ Карловица и сестра му Нанка, която му доставяла храна, народни прѣдания — пѣсни и стари книги изъ които той си вземалъ нуждпитѣ бѣлѣжки — тукъ въ затѫнтенитѣ мѣста и балкански лѣсове, забравенъ отъ братята си, той първий е работилъ за свободата на България и отъ тукъ я е проповѣдвалъ на Българитѣ. Тукъ той живялъ до 22 Декемврий 1854 год. отъ гдѣто ся упѫтилъ за Свищовъ и на 25 сѫщ. мѣсецъ ся отправилъ прѣзъ Дунава въ Зимничь и отъ тукъ за Букурещъ.

Раковски като измѣсти отведнѫжъ хайдушкия животъ, срѣщу онзи на емигрантинъ и заточникъ въ своводна Романия въ Букурещъ намѣри отдихъ и прибѣжище; тамъ се е неприривно занималъ съ събирание душевенъ материалъ за народното възбуждание, такъвъ какъвто въ сѫщитѣ обстоятелства, никой другъ българинъ не е можалъ да постигне книжевната му дѣятелность, заслуги неоцѣними е принесълъ народу си като списатель историкъ, богословъ, лингвистъ, археологъ, революционеръ, хайдутинъ, поетъ, войнъ, политикъ, дипломатъ и духовитъ подбудитель.

Въ Букурещъ въ время на Кримейската война написѫ слѣдующитѣ стихове, въ които призовава българитѣ на въстание противъ турцитѣ, упова се на Русский Царь Николай, който ще покаже на свѣтѫ, че Славянскитѣ плѣмена сѫ били нѣкога славни и че враговетѣ на православната вѣра ще загинѫтъ.

ПОСТѪПЪ (МАРШЪ) БЪЛГАРСКИ

Братя мили Българи
Ето врѣмя вече дойде,
Поприще намъ с' отвори
Сѣверъ поводъ ни даде
Четиревѣчно турско иго
Юнашки да съкрушимъ
Отечество мило драго
Храборно да освободимъ

* *
*

Зелѣни златни прѣпорци
Да въздвижимъ високо
Въ марсово поле юнацн
Да внидимъ бързо жарко
Купно напрѣдъ да вървишъ

. . . .

Лва отдавно заспала
Да събудимъ въ дѫбрава

Съ слава да го увѣнчайми

. . . .

Стара Планина да усвоимъ!
Наши мѫчители злы Кръвницы
Храборно и мы да побѣдимъ
Мрьсны невѣрны дивы поганцы!

* *
*

Тяжко губителство да изчезни!
Свободни и мы да ся появимы!
Злоба да махнимы на невѣрны
Правдодаяніе д’ отвьрдимы!
Отъ наши български прѣдѣли
Звѣрская тѣхна власть да се изрини.

. . . . , . . .

Папищаши враждебницы
Православни наши вѣри
Ще пропаднатъ суевѣрцы
Подъ силни славянски мѣри
Цѣлъ свѣтъ неще ги събере!

. . . .

Стад’ едно пастир’ единъ
Самодьржецъ **НИКОЛАЙ**
Отъ Бога намъ посланъ
Мір весъ ще обладай
Гордость нихна ще разоре!

* *
*

Щ’ изгрѣе и въ Българія
Свободы, свѣтло слънцы
Щ’ изгони насилія
Помрачни тьмни облацы
Ще доде день радостенъ

. . . .

Яви ся намъ **НИКОЛАЙ!**
Святославу подобенъ!!

Отъ тукъ почва живота на Раковски съ разновидни приключения и събития, въ поемата *„Горски Пѫтникъ“* самъ той е изложилъ случкитѣ отъ собственния си животъ до онова врѣме, въ тая поема слѣдватъ, обширнитѣ забѣлѣжки относящи ся до митологията, до старата, новата и най новата история на Българитѣ; безкрайната разнообразность на българскитѣ обичаи, отъ всичкитѣ врѣмена, епохи събития, поколѣния, общественни живѣния и сношения; като прави да въскрьснѫтъ въ потомството ратницитѣ, поборницитѣ които завоевахѫ България, Тракия и Македония слѣдъ христянската Ера, па даже и преди Александра Македонскаго, всичкитѣ ѝ съпрѣдѣлни области подъ Царѣтѣ Крума Страшнаго, Великаго Симеона, Асѣня и други велики български царье; за християнството, за свѣтлинѫтѫ, за свободѫтѫ, за щастливи събития: походитѣ на Великаго Царя Асеня противу Латинитѣ, крьстовитѣ походи противу възрастающето турско нашествие въ европейскитѣ страни, на побѣдитѣ имъ и паданието на послѣднитѣ български царье Шишмана и Страшимира, които завардихѫ Европѫ, въ продължение на единъ вѣкъ и половинѫ, отъ истребителното застрашаванье на полумѣсеца, и, слѣдъ падението на българското царство, борбитѣ на воеводитѣ, които управлявахѫ настѫпателнѫтѫ крачкѫ на народѫ, въ пѫтя на понятията за свободѫ и напрѣдъкъ, и най сетнѣ възраждането на българскѫтѫ Словесность. Биографията на славния патриотъ Раковски е изложена въ поетичното му произведение, което се отличава съ важни исторически указания, отъ което извличаме слѣдующитѣ отломки, които и сега ще се четѫтъ съ услада както у преди 40 години.

◆

Весела красна пролѣть бѣше
С' цвѣтя благоѫханна всешарна
Лѣпо земя ся вся зеленѣше
Милко наслаждаше вся животна!

. . . .
. . . .
. . . .

Край море стой разпаленъ
Взорно недвижимъ Сѣверъ си глѣда
Въ мыслы высокы же принесенъ
Българинъ единъ младъ войвода.

Излегка онъ си приговаряше
Старо преславное прошествіе;
Весело съ драгость нарѣждаше
Бльгарско горско воюваніе!

„Хой обичамъ въ горѫ да ходѭ
Съ вѣрнѫ зговорнѫ милѫ дружинѫ;
Млады юнацы славно да водѭ
Българы храбры, нашѫ родинѫ!

„Съ старо народно облѣкло лично,
Бльстно урѫжье да имъ ся свѣти
Слънце прѣсвѣтло какъ сія' ясно,
Момцы да бѫдѫтъ тій напети!

Презъ Кримската война 1854—6 въ най смѫтени обстоятелства съ всички мѫки и припятствия, Раковски неуклонно се е занимавалъ до усѫществи плана си, пращалъ тайни съглядатели на всѣкѫде изъ България да събирѫтъ момци, приготвялъ имъ орѫжия, еще веднѫжь искалъ да изпита щастието си за въстание увѣренъ че народа, билъ готовъ да въстани имайки наставления отъ миналата година, когато самъ той се скиталъ на всѣкѫде изъ България.

„Съ пушки на рамо далѣ біѭщы
Съ двойкѫ грѫмовны скѫпы пищоге,
Съ златны полазкы свѣтло свѣтящы
Съ остры на поясъ дьлги ножове,

„Войвода азъ напрѣдъ да вървя
Храбры слѣдъ мнѣ хорѫгвоносецъ
В' Старѫ-Планинѫ да ги заведѫ
С' свилянъ зеленъ златъ прѣпорецъ!

„Горскій гдѣ юнакъ си воюва
Въ хладны широкы шумны прѣдѣлы,
Свободнѫ си хорѫгвѫ развѣва
Кто всѣком' очи нѣсѫ' видѣли!

„Сивы соколъ юнашка птичица
Въ необоримы каменны стѣнны
Гордо живѣй съ своѭ породицѫ
С' орлы живѫщы в' снѣжны высины!

„Облацы горскы върхы кріѭтъ
Въ снѣгопокрита стрѫвна ратища
Силни порои ся зачевѫтъ
Въ цвѣтна ся тѣ проливѫтъ равнища!

„Тьнкы гдѣ яворовы младочкы
Красны зелены кѫдревы липы
С' крѣхкы и цвѣтны вѣйкы высокы
Любно сѫ' сплѣли с' хубавы элхы!

Въ Букурещъ написѫ, плана, закони, възвания и пр. Слѣдъ като свърши тѣхъ списания, науми да иди въ Одесса, Бессарабия и Молдова, за споразумѣние съ тамошнитѣ първенци Българи, относително съставянието на единъ главенъ комитетъ въ Одесса; а въ другитѣ градове да има по единъ клонь.

Раковски предварително се запозна съ Настоятелитѣ на Българската Ефория въ Бркурещъ, която Ефория спорѣдъ завѣщанията

„С' благоѫханіе свое цвѣти
Там' усладили сѫ' преблаженно
Ясній въздухъ свѣтли пречисти!
Мѣсто прекрѣпко юнакомъ згодно!

„Ахъ! Боже силны ты помогни ми!
Тамо с' юнацы моя да идѫ
В' тыя годины непоносимы*)
Българы братя милы да видѫ!

„Що сѣдѭтъ тако морно заспали!
Шо чѣкѫтъ бѣдн' и ся прозѣвѫтъ!
Кой ще другы да гы пожали!
Ако не сами тѣ ся мрьднѫтъ!

„Тамъ! Тамъ! скоро трѣбва да идѫ
Сѫдба отьчества мене зовѣ
Лѣсища, планини щѫ д' обидѫ
Наша свобода тамъ ще с' основѣ!

„Храбро потомство ще ся въздвиже!
Многи ще ся юнацы явѭтъ!
Слава прадѣдна ще ся покаже!
С' свѣтлѫ побѣдѫ ще с' увѣнчѫтъ!

. . . .
. . . .

Слънце си бѣ зашло свѣтозарно
Дневнѫ вечерю власть си придаде;

на покойнитѣ родолюбци Михаилъ Кефалова, Дръжилова Янка Нидѣлковича и други, имаше около 1,000,000 лева капиталъ, опредѣленъ, за поддържание на болници, училища, църкви, за въспитание ученици въ странство и пр. Това е усилило и удързостило Раковскаго, въ Букурещъ и енергически предприе трудното дѣло. Една вечерь поканилъ по първитѣ българи търговци около 100 души, въ еднѫ частнѫ кѫща, гдѣто държа сказка, събранието рѣши да състави уставъ, за от-

---

За годинитѣ 1853 — 1854

Спустило свѣтлость' у море бездно!
Тьмны го мракъ вѣки наслѣде!

С' разширна крила нощь мраконосна
Земно поль-крѫжіе покриваше!
Мьртва тишина бѣше досадна!
Мълчь чернозлѫчна все владѣѭше!

Само прохладны тьнкы вѣтаръ
Чисто въздухъ си ублажаваше;
Морски таласъ же кроткы быстаръ
Тихо крайморіе си біѭше!

В' домы ж' одавно вѣк' упустели
В' Въспорскы высины Тракійскы
Князи гдѣ горди грьцы живѣли
Нощный вранъ другъ самодившкы

Тыжны заглѫхнѫтъ гласъ онъ издава
В' нырища с' увы! тѣ притворили!
Нощна гы сова сам' убитава
Старѫ си сяйность загубили!

Млади Хорѫгвоносецъ достигна,
Весело войводѫ поздрави
Вѣсть добрѫ и радостотворнѫ
С' слово възтъргно онъ му прибави.

„Добра ти стига нашъ войводо!
Се добрѣ с' божѫ помощь с' исправи!

варяне първо българско читалище и основание на единъ български вѣстникъ, а особно да има училище и българска черква въ Букурещъ. — Само читалището се отвори, слѣдъ което Раковски прѣзъ 1856 г. Замина за Галацъ гдѣто Александръ Иванъ куза бѣше префектъ, съ когото се запозналъ, при разговарянието си рѣшили, щото Раковски да се наеми съ издаваньето на единъ Българо-Ромѫнски вѣстникъ, отъ тамо отишелъ въ Яшъ, при тогавашния Молдавски Князь Николаки

Чѣка дружина наша на бърдо
Кажды урѫженъ тамо с' управи.

„В' Бѣльградскѫ кто горѫ с' извишава
Близо при черноморскій входъ
Въспоръ кое Гъркъ назовава;
Мѣсто пріятно за нашъ изходъ.

„Кто днешни Гърцы пѣвцы пѣѭтъ
С' глупо смѣшливо въображенье
Гордо привзѣтіе сънувѫтъ
Расходкы с' златуобузданы конье!

„Бльгарско тѣ до Дунавъ себѫтъ!
Старъ Констандиновъ прѣстолъ преславны
Гърцы легк' умни си бълнувѫтъ!
Дали нѣше имъ то поприсѣдни!“

Трезвенно войвода правъ стана
Хорѫгвоносца с' радость пріѣ
Отъ сърдца му любовно отвърна
„Сryщѫ добрѫ да тебѣ Богъ дадѣ!

В' вървище си постѫпно внидохѫ
В' рѣченое кто Бърд' отвождаше
Назоркы в' посокы тѣ вървѣхѫ;
Мрачна бо тьмнина владѣѭше.

Синьо ся небо скоро разясни
Свѣтлы нechбройны звѣзды с' явихѫ

Вогориди, когото помолилъ да му даде петь стотинъ К. К. жълтици за издаванье вѣстника: Князь Вогориди като видѣлъ, че Раковски се установилъ да живѣе въ държавата му, далъ му само триста жълтици съ условие да излѣзе вънъ изъ прѣдѣлитѣ на Молдова, слѣдъ това преминалъ въ Австрия въ Нови Садъ, гдѣто издаде Дневница подъ име „Надѣжда“ въ 1856 1857 г. *„Прѣдвѣстникъ Горскаго Пѫтника“* и брошурата *„Пиршеството на Турскитѣ Велможи или за просвѣщението въ Турция“*

Нощна ся тьмнина поразведри
Мѣстоположенье храбри познахѫ.

Нощно свѣтило, луна истече
На звѣздокытно ясное небе
Горѫ имъ листокытнѫ посоче
Очима бѣ позоріе любно!

Срѣдь горѫ бѣ высокое бърдо
Разтворена на върха полѣнка
Бранище сходно юнакомъ твърдо
С' гѫстѫ укрѫжено бѣ дѫбравкѫ!

Войвода си лузинкѫ издаде
Да ся дружина съединѭтъ,
Бодра ся стража бързо убаде
Готови вси да ся поклонѭтъ!

Златна зелена свѣтла хорѫгва
С' еднѫ страна „Свобод' или смърть!!!"
Страшны видъ львовъ изобразява
С' другѫ странѫ „Богъ с' нами напрѣдъ!!!„

Надъ' остаръ ѭ мѫждракъ извышихѫ
В' роснѫ зеленѫ краснѫ моравкѫ
С' пушкы възтъргно ѭ поздравихѫ
Начяло на свободѫ преcладкѫ!

Клѫгло юнацы всы нарѣдени
Голы ножове в' рѫцѣ държахѫ!

се тамо издаде *„Горски Пѫтникъ"* но дълго врѣме не стоя въ Нови Садъ, защото турското пргвителство поискало отъ Австрийското Раковскаго за което било предписано Новосадскому Управителю да го хвани и предаде на Видинския Паша. Управителя се распорѣдилъ и отправилъ Раковскаго до градъ Земунъ оть гдѣто щѣлъ да го предаде по принадлѣжность. Тамъ билъ затворенъ въ еднѫ канцеларіѭ гдѣто вижда се имало укаченъ Лика на Негово Величество Францъ Иосифа, въ

Отъ любовь свободнѫ разарени
Клѣтвѫ безсмъртнѫ ся заклѣхѫ.

„Тако ми свѣтло сіе урѫжье!
Тако ми майчино сладко млѣко!
Тако ми святое имя божье!
За вѣрѫ в' поле д' умрѣм' юнашко!!!“

Рѫкѫ войводы вси цалувѫтъ
С' радость и вѣрѫ твърдѫ юнашкѫ
Вѣчнѫ му вѣрност' обѣщавѫтъ
Искренность всесърдечнѫ премилкѫ.

Вѣрѫ подобнѫ с' клѣтвѫ отдаде
От' своѭ же странѫ войвода
С' братскѫ притомъ любов' имъ убаде
Нуждиѫ послѣднѫ мѫдра бесѣдѫ.

„Ой дружино вѣрна зговорна!
Знайте ли какви звѣри сѫ Турцы?
Вѣра поганска люта враждебна
Како та казни горскы ускоцы?

„С' мѫкы нечутни безчоловѣчны
Смърть имъ налага люто немилно!
Тяшко му кой в' рѫцѣ имъ впадни!
Чѣка го кука, колъ и бѣсило!

„В' пъприще наше нуждн` е бодрость
Хитры постѫпкы с' дѣбнѭ разумно

деньа когато му извѣстили, че слѣдъ два часа да бѫде готовъ за пѫть, Раковски се отправилъ къмъ дежурния Офицеръ и му казалъ слѣдующитѣ думи: — Господине! въ Името на Негово Величество Францъ Иосифа протестирамъ тая вашѫ постѫпкѫ, на основание капитуляциитѣ моля като емигрантинъ, отъ гдѣто съмъ дошълъ тамъ да ме испратитѣ, а не да ме предадете на турското правителство, понеже не съмъ дошелъ отъ Турция.

Мѫжество, дързость, силна храбрость
Смърт да умрѣм' юначески славно!

„Всякы желаѭ вѣрно да скажи!
Коя неволя г' е наклонила
В' пъприще наше да ся покажи?
Сѫдба коя г' е черна гонила?

„Всякы страданье да си повѣсти
Свободно с' братско увѣрѣніе
Мѣсторожденье да си извѣсти
Свое сърдечно намѣрѣніе!

„Нужда е да се разпознаймы
'Да ли 'смы вси равно наклонени?
В' пъприще прѣди трудно внидимы
'Да ли смы 'вси навѣрно рѣшени?

* * *

Млады Драгой първы бесѣди
Храбрый! воля твоя да бѫди!

„Село Върбица м' е отьчество
Стара Гериловская область;*)
Весело мѣсто за орачество
Била е тамъ бьлгарска крѣпость!

Съ лѣсове плодны с' бранищ' укрѫжно
С' цвѣтны веселовидны долины

Офицерина като го съжалилъ, отправилъ се веднага въ телеграфната станция и какво е телеграфиралъ не се знае, само на слѣдующия день предали Раковскаго въ Турну Северинъ на Ромѫнския префектъ, който слѣдъ като телеграфиралъ на Министерството въ Букурещъ, попиталъ какъ да постѫпи съ емигрантинѫ Раковски? — Отговора билъ: да го остави свободенъ да отиде гдѣто ще, за което му се съобщило. Раковски отъ Турно Северинъ, Крайова, пристигналъ въ

---

*) Малко днесь укрѫжіе отъ 30 и више турски села лѣжи мѣжду Прѣславъ Османъ Пазаръ и Котелъ.

С’ хълмове наслонны друголюбно
Виждатъ ся ливады красновидны!

Нъ люта наша сѫдбина черна
В’ рѫкѫ губителскѫ ны хвърлила!
Мѫчи ны отдавно немилна
Горко животъ е наш’ озлоблила!

Ханска породица зла татарска
В’ наше пребѣдно владѣе село
С’ Злобѫ сверѣпѫ звѣрскѫ бѣсовскѫ
Мало расплакал’ е и голѣмо!

Имя султанско звѣри носѫтъ!
Безчеловѣчна дѣла безбожна
С’ неограниченѫ власть тѣ творѭтъ
Отъ цариградскы дворъ неиспытна!

Цѣлѫ годинѫ тѣмъ робувамы!
Кръвъ нашѭ тій піѭтъ немилно!
Карани силомъ се работимы
Робство претяшко, много усилно!

Тяшко и горко на оно село!
Гдѣ ги е Черны-Богъ избьлвалъ
В’ Жалость погружено поличѣло
Чьсть, имотъ, всякы е изгубилъ!

Бракове силомъ мрьсно скверньтъ!
Безчестѫтъ неповинны дѣвицы!
Силомъ неврьстна дѣца турчѫтъ
Мѫжье въздишѫтъ въ тьмны тьмницы!

Букурещъ. — Тукъ бѣ прибѣжището въ свободнѫ, святѫ и благороднѫ Румания, люлката на умственното и политическо наше възраждание!

Въ Букурешъ Раковски слѣзълъ въ Отелъ Фиески, гдѣто дошълъ Полицмейстра и му казълъ че слѣдъ пладне въ четири чеса да отиде въ двореца при княза.

Слѣдъ четиридневна почивка Раковски заминаль за Одесса, гдѣто е писалъ *„Ключь Българскаго Языка“*, *„Иступленный Дервишъ или Въсточ-*

Черны животъ живѣймы бѣдни!
Нѣм' ясенъ дьнь веселъ за насъ!
Ахъ никой! нѣще да ны поглѣдни
Грозна ны обиколила напасъ!

Млада н' оста в' село дѣвойкѫ
В' скотско имъ щеніе да не впадни!
Мене грызѣши змія усойка
Злоба султанска да мя не стигни!

Аз' имахъ за все сестра едничка
Сама тія ми бѣше утѣха
Бѣдно сираче менѣ миличка!
Наши родители починѫли бѣхѫ.

Нѣмаше нигдѣ ней прилика!
Свѣтло бѣ слънце сяйна звѣзда.
Кріѭхъ ѭ аз'отъ злобѫ поганскѫ
Нъ неотбѣгнахъ горчивѫ бѣдѫ!

Гергювдьнь свѣтлы праздникъ бѣше!
На селище ся стор' игроводь
Мало голѣмо тамъ ся берѣше
Стекълъ се бѣше весъ народъ

Милно и моя жали сестрица
С' дружкы любезны на ликъ да иди
Млада беззлобна чиста дѣвица
Сьлзы почна с' молба да рони!

Глупавъ ся бѣдны азъ придумахъ!
С' сьрдце неволно и наскърблено

ный Въиросъ". Постѫпилъ като надзиратель въ единъ Пансионъ, той билъ учитель въ Одеската Семинария, въспитатель на българскитѣ младежи, които слѣдвахѫ наукитѣ си въ сѫщата духовна Семинария Издалъ въ Одесса прѣзъ 1859 год. *„Показалецъ или Рѫководство, какъ да ся изисквѫтъ и издирятъ най-старил чърти нашего бытия, языка, народопокольния стараго ни правления; славнаго ни прошествия и пр.*

Въ тая книжка Раковски представя твърдѣ ясно и най интерес-

На ликъ самичакъ ѭ съдружихъ
Дѣло извършихъ ахъ! несмисленно!

Всичко ся коло с' чюдо убърна
Моѭ сестрицѫ всѣкы да види.
Гласъ ся всеобщо в' люди потѫтнѣ
Видите! хубава Златка иди!

ДЕВНЕНСКА ПРОГИМНАЗ

На сърдце мене нѣщо устрѣли,
Страшно прѣдчувствіе усѣтихъ.
Скърбь Зловѣстница ми възвѣсти,
Сьлзы горѣщы си поронихъ

Вѣщица бѣ ся вѣкъ' опълчила
С' злобѫ изпозднѫ, с' гнуснѫ сквърность.
Хитрости мрѣжы бѣше оплѣла
Тѣглѣше в' жьртвѫ невинность!

На игроводъ ся хвати и Златка
С' невинности шаръ на бѣло лице
С' румѣнѫ лѣпозрачнаѭ краскѫ
Свѣтло прѣкрасно осія слънце!

Само тры краты бѣ обколила
Те черн' умразны грозны Арапы
Врагове живы, страшна плашила
Проклѣтъ Султанъ*) робы си проводи!

Удрѭтъ немилно с' остры ножове
Звѣрюве бѣсни ликъ распрѫснахѫ

ни свѣдѣния по Географията и Етнографията и описва тѣхнитѣ сърѣменни и по предишни занаяти, нрави и обичаи.

Отъ Одесса заминалъ пакъ за Романия, отъ гдѣто испратилъ прокламация за въстание, за въ идущѫтѫ годинѫ всички българи да въстанѫтъ противъ турското владичество; слѣдъ това заминалъ за Сърбия, въ Бѣлградъ почна изданието на вѣстника *„Дунавски Лебедъ“ 1860 г.*

---

*) Султани назовлемій изгнаній Ханове отъ Руссія въ врѣмя на побѣдоноснія походы Императрицы Катерины. Тій конеѣдцы владѣли сѫ въ селото Върбица и въ много другы българска села съ неограничена власть и творятъ безчисленная угнѣтенія.

Бѣга плашливо всѣкы да с' избаве!
В' сарай сестрицѫ ми отвлѣкохѫ!

Небо ся надъ мнѣ блѣстно раствори!
Мьртьвъ несвѣстенъ доло паднахъ
Акы гръмоносъ силно м' удари
Мрачно покри мя тьмны въздухъ!

Срѣдь нощь ся у дома посвѣстихъ
Мила! ты моя душо! сестрице!
Страшно отчаѭнъ възгласихъ;
Гдѣ си любезно ты мое сьрдце?

В' ястребовы кръвнишкы ахъ! нохты!
В' сквьрнѫ рѫкѫ поганскѫ пропадна!
Бѣсны врагъ чьсть безцѣннѫ ти сили
Птица беззлобна и неповинна!

Боже всесилны! ты милостивы!
До колѣ угнѣтени с' неправдѫ
До колѣ люти враги злобливи!
Го колѣ черна горчива сѫдба!

Пакъ ся принесохъ заборавенъ!
Нъ скоро трезво ся пробудихъ
Стрѣснѫтъ отъ лошавъ сънь страшенъ,
Яростно смѫщенъ азъ трѣперѣхъ!

Ястребъ кръвникъ златѫ ми гѫлѫбицѫ
В' кървавы нохты си държеше!

„Нѣколко Рѣчи о Асѣню Първому Великому Царю Болгарскому и Синуму Асѣню Второму", *освѣнъ тия напечата: Кратко Разсѫждание върху тъмнйя и лъжовния начала на коихъ е основана стара повѣстность всѣхъ Европейскихъ народовъ": „Български за независимо имъ священство възбудвнъ въпросъ и нихна въ Цариградъ черква", „Гласъ едного Българина" и безименната брошюра „Прѣселение въ Россия;* освѣнъ книжовнитѣ творения що обнародвалъ тогава, между тѣмъ, влѣзълъ въ споразумѣние съ Князь Михаила, за прокарванье чети въ България, което му се позволило, освѣнъ това билъ назначенъ да о-

Кѫсаше живѫ милѫ ми птицѫ!
Жално безъ помощи та пищѣше!

Ахъ мила сестро! Златке гдѣ си!
Душо! извикахъ: кой ще т' избави
Отъ нечьстивы рѫцы султанскы?
Вила в' сърдце ми силѫ настави.

Дързостна храбрость жарко усѣтихъ
Страст' отмьщенія ся в' мнѣ роди
Свѣтло урѫжье си запасахъ
Торкъ, богъ юнашки мя испроводи.

В' равны султанскы ускочихъ дворове
Пусты осталы му небройниы стаы!
Спѣхѫ отъ мьртваго сна вси звѣрюве
Гдѣ да нападча да случа край?

Малко ся поразми́слихъ разу́мно,
Нужда измысля хитрость подобнѫ!
С' мѫдрость приготвихъ вещество пламно
Старо искуство ми в' то помогна.

Огьнь запалихъ отъ всѣкадѣ страшенъ,
Близо урѫженъ ся добрѣ затолихъ,
Силенъ червенъ избухна пламень,
Смѫтенъ бѣсовски глькъ чюхъ.

Общо смѫщеніе се раздаде
Яростно звѣрь Султанъ плахо вика!

тиде презъ Романия, да приеми 120,000 пушки отъ Русската граница, и превози по сухо отъ *Кубей до Грун* и предаде въ Сърбия.

Турското правителство се извѣстило, за пренасянието пушкитѣ, предписалъ Ромѫнскому Князу Александру Иванъ куза, да спрѣ пренасението пушкитѣ. Ромѫнский Министръ Когалничану, рѣзко отговорилъ на Високата Порта: че Романия като конституционна държава, въ която търговията е свободна всѣкому, и, че пушкитѣ минаватъ транзито презъ Романия.

Нико' отъ глотѫ не му с' убаде
Суетно помощь противъ огн' иска!

Бѣга уплашенъ всѣки какъ можи!
Страшно заплашванье робъ прѣзира
Никой губителю в' бѣдѫ не поможи
Тяшко си бремя той разбира!

Кътъ гѫлѫбица изъ клѣтъ излѣтѣ
Златка отъ пламень оттече трудно!
Блѣдна в' градинѫ в' цвѣты полѣтѣ!
Мрачно ми око е съзрѣ взорно.

Бързо ся тамо азъ притекохъ
В' недра любезна братска премила
Милѫ сестрица си пригърнахъ
Горскѫ поѣмнахъ шумнѫ могилѫ.

Скоро достигнахъ в' горѫ зеленѫ
Стѫпкы и дирѭ хитро съкрихъ
Драг' усърчаваше мя измѣна;
Бързость крилатѫ азъ придобихъ!

На планинѫ высокѫ и стрьвнѫ
С' гѫсти покрити дѫбове кытны
Камена есть стѣна извишена
Момкомъ познатъ е Лумы-Дѣлъ чютни!

Тамъ природ' е пещерѭ създала
С' равенъ присторъ и с' обълъ сводъ гладки

Между Турция и Романия сношенията бѣхѫ обтегнѫти, тѫй щото можало да се предизвика война, по причина пушкитѣ; за пренасянието на които, 4000 души сърбска войска, подъ расположението на Раковскаго е надзиравала.

Прѣнасението пушкитѣ въ Сърбия било извѣстно въ цѣлѫ България и народа чакалъ само лозинка за въстание

Дѣдо Никола и Салчо Аврадимъ, само съ еднѫ четѫ сѫ въс-

С’ быстьръ студен’ ѭ кладенецъ дарила
Кто отъ стѣнѫ извира с’ шумъ сладки!

В’ безднѫ провалѫ струы си кріе,
Мѣсто прекрѣпко и безопасное!
Сльнце го пьрвозрачно внѣ грѣе
С’ свое пресвѣтло лице въсточное.

Хитра дѣсница человѣческа
Тамо угладил’ обиталище.
Злобѫ сѫ’ бѣгали губителскѫ
Бѣднимъ е било то прибѣжище!

Чърты ся виждѫтъ там’ ископаны
Знакове по стены си личѫтъ
Тьмни съвсѣмъ и пакъ непонятни
Стара приключенія таѭтъ!

Мила Зорница бѣ забѣлѣла
Свѣтла Дьнница мрачь си гонѣше
Сълнична свѣтлость зраци спустила
Разсвѣтъ в’ поднебіе си готвѣше

Надъ зеленъ здравецъ Златкѫ сложихъ
Прѣдъ пещерско входустіе драго
Сладъкъ разговоръ тихо почнахъ
Отъ сьрце братско мило преблаго.

Небой ся душо! не бой ся сестро!
Тука ’смы свободни безопасни.
Горско усой крѣпко е мѣсто!
Злоба султанска не смѣе да вникни.

танали въ Габровскѫтѫ планинѫ, всички биле избити, само Аврадимъ избѣгълъ въ Ловечь, извѣстилъ Тодора Ковачевъ и се отправилъ за Романия. За тая случкѫ Раковски не билъ извѣстенъ въ Бѣлградъ.

Князь Михаилъ Обрѣновичь и Раковски разисквали за българското въстание, слѣдъ дълбоко разсѫждание рѣшили: Раковски да отиде съ миссията въ Грьция и Чернѫ Горѫ, за да се споразумѣе, относително желанието на Сърбитѣ и Българитѣ. Отговора на Атинския

Рѫка юнашка много извършва!
Сѫнмища Турска гордо рѫгае!
В' горѫ зеленѫ момакъ царува,
Сладка свобода тука владѣе!

Промысьлъ божа нам' е дарила
Крѣпостны твърды планинскы стѣны,
Напусто не ги е създала!
В' бѣдности тука 'смы непристѫпны!

Нъ радость моя скоро изчезна
На мьртво тѣло говорихъ бѣдны!
Горка отчайность мене привзѣмна
Облакъ прескърбенъ мя прикри тьмны!

Весел' очи не мя поглѣдвѫтъ!
Сладкы не ми ся глас' отговаря!
Силы душевн' отъ печаль тлѣѭтъ!
Тяшка надъ мнѣ ся гора стоваря!

Сьлзы горчивы почнахъ да роня
Ахъ сладка сестро! брату продумай!
Жалостно выкамъ отчаянъ моля!
Мила! любезна! мене поглѣдай!

В' нѣдра горѣща ѭ пригьртамъ!
В' красно си лице бѣ поблѣднѣла!
С' сьлзы рѣки го азъ обливамъ;
Смьртна го бѣ студенность привзѣла!

кабинетъ билъ слѣдующия: Грьцитѣ никога не ще се съединятъ съ Сърбитѣ, освѣнъ това не биле приготвени за дѣйствие. Сѫщо и Черногорския министерски съвѣтъ отговорилъ Раковскому, че съ Сърбитѣ не могѫтъ се съгласи никога, защото много пѫти сѫ ги излъгали, но когато дойде врѣме за васъ българитѣ, ние отъ все сърдце ще дадемъ 500 души отборъ юнаци съ всичкитѣ имъ потрѣбности. Раковски се завърналъ въ Бѣлградъ; за тая несполукѫ. доложилъ Князу Михаилу.

Румѣнъ ми шипцъ извѣналъ бѣше!
Пролѣтна крѣхкая зеленчица
Духната вихромъ паднала бѣше!
Нѣжна излѣтѣла бѣ душица

Горе мнѣ! какъ щѫ бѣдны притърпѣ!
Лютѫ печяль и горкѫ скрьбь!
Кой ште м' утѣхѫ милѫ принесѣ?
Смьрть! смьрть! отчяйности е лѣкъ

Слънце почнало бѣ да заходи
Свѣтлы си зари вѣки кріѭше,
Высокопарны птици соколи
Всѣка в' гнѣздо си драга лѣтѣше.

Горска животна в' заво' идѣхѫ
В' тихѫ вечерѭ с' своя любезна
Весело милко си играѭхѫ
Двойка премила и нераздѣлна!

В' жалость погруженъ азъ ридаѭхъ
Надъ мьртво тѣло сестрино мило!
Горко си неутѣшно плачяхъ
Сьрдце мое ся бѣ уязвило!

В' вървище тясно чю ся пристѫпъ!
Ронѣше ся песъкъ от' постѫпкы!
Дѣбни разносяше ся тамъ хрѫстъ!
Кършахѫ ся настѫпваны вѣйкы!

Обстоятелствата се измѣнихѫ. Сърбия готова да обяви война съ Турция. Раковски събралъ самоволни българи за помощь на Сърбия съ условие, щото сърбското правителство, да му позволи, съсрѣдоточкѫтѫ на четитѣ да бѫде тамъ, оть гдѣто да нахлуятъ въ България, заедно съ сърбскѫ войскѫ.

Раковски съставилъ *„планъ и въззвание за освобождение Българий“* (25 Ноемврий 1861 год.)

При обявението война съ Турция билъ 1) Командантъ на Българската Легия (войвода) Г. С. Раковски 2) Дѣдо Илю войвода.

А! люто яростно въздвиженіе
Силно ми ся в' душѫ хой породи,
Иди ми рѣкохъ с' отмьщеніе
Черны гы богъ Бѣдай проводи!

Златкино тел' отнесохъ в' нырище
Бодро на входа ся опълчихъ,
Храборно чякахъ азъ бойлище;
Нъ бльгарскы умиленъ гласъ чухъ!

Дрьпнѫхъ.ся по на внѣ затоленъ
Да мя незнайни невидѭтъ,
Да гы съглѣдамъ нейзвѣстенъ
С' чернѫ измамѫ да не дѣбнѫтъ!

Свиленъ зеленъ ся знаменъ подадѣ
Храбрый го младъ момакъ носѣше.
В' лице приличенъ бѣ войводѣ
Кой наспорѣдъ с' него идѣше.

В' златнѫ одѣждѫ бѣш' облѣченъ,
Свѣтло урѫжье г' украсяваше,
С' поглѣдъ великолѣпенъ страшенъ,
В' стасъ ся отъ другы отличаваше!

Млади се момцы лични юнацы
Отъ дълъгъ пѫть виждаше с' идѣхѫ:
Всякы си пушкѫ държѣше в' рѫцы
Бодро ся распорѣдно запрѣхѫ.

Военнитѣ дѣйствия почнали: Турцитѣ отъ крѣпостьта бомбадирѫтъ столицата. Бѣлградъ Раковски дѣйствува тукъ, сърбскитѣ войници уплашени бѣгѫтъ назадъ. Раковски застрѣлилъ нѣколцина. На втория день самъ Князь Михаилъ дошълъ на позицията и запиталъ Раковскаго: — „Какъ се е случило да застрѣлилъ толкова души сърбски войници"? — Раковски отговорилъ Князю слѣдующее: „Ваше Височество! ако да бѣхте тукъ и бихте се опитали да бѣгате, азъ и Васъ бихъ застрѣлилъ, камоли нижнитѣ чинове".

Самъ ся единъ отдѣли момакъ
Камъ пещерѭ ся той управи
Мѣсто приглѣдва бодьръ ускокъ!
То е юнакомъ законъ първы

Близо до устіе си достигна,
Доло с’ урѫжье азъ посочихъ
Остро юнакъ страшно поглѣдна!
Жалостно милко му продумахъ;

Братиме! наша вѣра християнска,
Богъ тя е при менѣ проводилъ!
Азъ страдаѭ отъ злоб’ Агарянскѫ
Бѣдному мнѣ з’ утѣх’ управилъ!

Мьртво му тѣло азъ показахъ
Сълзы горчивы ронящъ н’ утѣшно
Люто ми приключенье сказахъ
Турско насиліе безбожно!

Ярко юнакъ разяренъ въздѫхна
Ништо нем’ отвѣща нит’ изрѣче.
Черна му коса страшно настрѫхна
Скокомъ ся войводѣ затече.

Бодра ся стража околъ постави,
Момцы в’ завой ся разпорѣдихѫ,
Войвода къ мнѣ ся хитро управи
Тихѫ ми даваше он’ утѣхѫ.

Златънъ отъ поясъ туль си разпаса
Лѣкове извадѣ духовиты,,

Наскоро се сключи миръ, турскитѣ войски испразднили бѣлградската крѣпость. Раковски съ ленѫтѫ влезе въ Бѣлградъ; по пѫтя кассиера на легията останаль на дирѣ; злодѣйци сърби го нападнали, като му взели чантата съ осемъ стотинъ австрийски жълтици и го пуснали. Достигналъ българската легия расказалъ случката Раковскому, въ присѫтствието на Сърбския чиновникъ Тассо Еличь*), който го при-

---

*) Днесь на 70 год. пенсоneранъ жителъ въ гр. Руссе.

Златка остала бѣше без' гласа,
Трудѣше ся да ѭ дигн' отъ смърти!

Проходница звѣзда зайшла бѣше!
Свѣтъ живота угаснѣлъ бѣ вѣки!
Тѣло животънъ духъ ни движеше!
Свѣтлости слънце прошло въ вѣки!

Черны усьмна дьнь за мени!
Между двѣ елховыя младочкы
Кычасты тьнкы красны зелены
Гробъ ископахѫ момцы дѣвойкы!

Клѣтвѫ юнашкѫ вѣрнѫ сторихѫ
Златкинѫ смьрть ди си отмьстѫтъ!
В' четѫ избраннѫ мене прiехѫ
Мѣстны пѫтекы да с' извѣстѫтъ.

Цѣло си лѣто околъ ходихмы
В' горѫ Прѣславскѫ и Гериловскѫ
Люта крьвника звѣря вьрдихмы,
Хитр' е породица зла татарска!

Бодры стражары крѣпко постави;
Грозна помагаше му Вѣщица
В' злобѫ сверѣпѫ горше настави
Стара богыня се злотворница!

Другы подобны нему чистихмы
Истѫ породѫ поганско племя;

дружавалъ, върнали се и сполучили да намѣрятъ крадцитѣ, предали ги, но паритѣ не се намѣрили. Князъ Михаилъ обѣщалъ че ще платятъ паритѣ, но не се испълни обѣщанието му, както и позволението да преминѫтъ българскитѣ чети прѣзъ Сърбия и сърбска войска да даде на помощь за освобождението на България.

Раковски наскърбенъ душевно, дошълъ въ Романия, почналъ пакъ да мисли за Одесскитѣ българи и за подобрението съ Сърбия, безъ която нищо неможало да се извърши.

Пукалу гы поклонь приносихмы.
Да ни улекни отʼ тяшко бремя!

. . . .

Цѣлы, години тры четувахмы
Вʼ Старѫ-Планинѫ майкʼ ускошкѫ
Вʼ Доброжя равнѫ зимѣ живѣхмы
Свободни вʼ дива села татарскѫ!

. . . .

Вторы говори Велко юнакъ
Личны витязъ вʼ храбростʼ единакъ.

Азъ сьмъ роденъ вʼ подпланинско село
Гдѣ румѣнъ шипцъ вʼпролѣтъ ся ражда,
Все естество сіяе засмѣло
Въздухъ ся благовонно услажда!

Наше е село чисто отъ поганци,*)
Имя же носи цвѣтно и красно,
Многы показало е юнацы
То е за Турцы доста ужасно!

Не си родителы заповнихъ
Вʼ нѣжнѫ ми мягкѫ младость премилы
Бѣдно сираче клѣтʼ останахъ
Милостна мя рѫка въспитала.

Раковски като несполучилъ за българското въстание, по лишение срѣдства, до 1864 год. засѣдна се пакъ да пише, напечата книжката *„Български вѣроисповѣденъ въпросъ и голѣмата мечтайна идея панеленизма“*,

---

*). Село Шипка лѣжи въ подножие на Стара Планина 2 часа далѣчь отъ него е градъ Казанлѫкъ въ Поле близо до рѣкѫ Тунджѫ. Главний входъ старопланински за Търново, минува срѣдъ село Шипка. Жители му сѫ вси Българи храбри юнаци. Види ся да ги удушевлява старопланинский чисть и свободенъ въздухъ. Тій сѫ небоѭтъ твърдѣ отъ злодѣйци турци. Стара майка планина имъ помага. Тамо на около несмѣѭтъ поганци да бѣснуватъ ненаказано. . . .

Въ село съсѣдно бѣгамъ турско
Ищѫ невѣрнѫ милость поганскѫ
Самъ си положихъ ахъ! тягло робско
В' клѣткѫ азъ впаднахъ лют' Агарянскѫ!

Девятъ години тамъ слугувахъ
В' силнѫ злобливѫ рѫка османскѫ,
Невѣрну Турчину робувахъ.
Проклѣта вѣра е отоманскѫ!

Козы и овцы в' Старѫ-Планинѫ
С' искреннѫ му прилежность пасохъ,
С' Божественнѫ преблагѫ добринѫ
Стадо небройно м' отвѫдихъ!

Друга настала бѣше година!
Вѣки поискахъ да ся отлѫча
И аз' отъ робство да си почина
Самъ же за себѣ да ся помѫча.

Вѣрны заслуги да ми заплати
Число от' овцы да ми отлѫчи
С' радость господскѫ да мя изпрати
Вѣки ускѫдность да мя немѫчи!

. . . .

Турчинъ заплатѫ моѭ с' отказа
Силомъ пойска да мя потурчи!
Строго мя ахъ! съ безбожность наказа
В' влажны тьмницы онъ мя заключи!

издаде вестника *„Бѫдущность“* само 10 броя и *„Бранитель“* само единъ брой, отъ програмата на вѣстника извличаше само слѣдующитѣ, въ заключение, рѣдове: *„Ромѫни и Българи! Вие държите въсточния ключь, съединете се и ще бѫдитѣ крѣпки и велики“*.

(Букурещъ 25 Юний 1865 г.)

Напечата слѣдъ това, брошуритѣ: *„Отговоръ на богословская гръцка брошура“* и *„Български вѣроисповѣденъ въпросъ“*, между тѣмъ, Раковски със-

Запрянъ години тры въ тьмницѫ
    Слънце свѣтливо азъ невидохъ!
Дотягнала ми бѣше душица
    Кървавы сълзы се проливахъ!

. . . .

. . . .

Близ' у съсѣдно село християнско
    Имахъ едного самь пріятеля;
Владаше в' насъ състрастіе братско
    Искрена, го знаѭхъ любителя.

Пастырско имаш' и онъ званіе
    В' планинѫ бѣхмы сѫ упознали
Най мило бѣ ми то познаніе
    Братски ся бѣхмы задружили!

Стада си заедно се пасѣхмы
    Свирѣхмы двама с' медны кавалы;
В' горска завоя ся веселѣхмы
    Ведно д' умрѣмы бѣхмы рѣшили!

Турчина бѣше онъ умолилъ
    Свободно за да му ся допусти,
Бѣ ся нарочито наканилъ
    Мене в' тьмницѫ за да посѣти.

Праздникъ свята недѣля си бѣше,
    Врата подземны ся отворихѫ!

тави и двѣ чети предводителствуеми отъ Тоне войвода и Димитра Македонски, на които заповѣдалъ да обиколятъ Руссенския Окрѫгъ, да прислѣдватъ лицата които му припятствували въ дѣйствията. При преправата Четитѣ прзъ Дунава, самъ Раковски е отишелъ въ Гюргево, улѣснилъ преплаванието. Прѣзъ есеньта се завърнали четитѣ въ Романия съ исключение, *тене войвода*, на които длъжностьта испълнявалъ знаменосеца Х. Димитръ Ясеновъ, който щомъ пристигналъ доложилъ Раковскому, че Народа е готовъ за въстание, прѣзъ идущата 1866 година.

Пролѣтно слънце въздухъ блажѣше
Зрацы в' тъмницѫ ми проникнахѫ!

Одавно свѣтлост' очи лишени
Отъ първо с' узърѣнье затмѣхѫ
Огнянны искры распостранены
В' стаѭ тъмничнѫ въздухъ льстѣхѫ.

Вѣрный мой другъ ужаленъ
Ништо не смѣѭше да продума.
Бѣше отъ Турчина съдруженъ
Тяшко отъ сърдца само въздѫхна!

Хлѣба подади ми цѣлѫ питѫ
Врата ся пакъ тяшко затвори!
В' хлѣбъ пила бѣше остра съкрита
С' клято желѣзно, кто камень бори.

Бѣганія знакъ то за мень бѣше.
С' пилѫ обковы моя упилихъ!
Сърдце отъ радость живо трьптѣше,
Зидове с' клято си проломихъ.

Първы си зрацы слънце сыпваше
По листокытнѫ горѫ зеленѫ,
Шумица росна свѣтло свѣткаше
Бляскаше горѫ ак' усребрена!

Свободенъ вѣки стигнахъ в' бѣлъ свѣтъ
Богу помолихъ ся на моравкѫ;

Князь Куза обѣщалъ Раковскому че тайно ще го снабди съ орѫжия за 25 чети съ по 31 момъка. Но другѫ бѣда! Ромѫнитѣ на 11 Февруария 1866 година, свалихѫ отъ престола Князя и плана се осуети. Слѣдъ падението на Князя Куза, боящи се да не нехлуятъ турцитѣ въ Романия, министритѣ Братиану и Россети, и регентството, предложили Раковскому да събере 1000 души българи доброволци, за да вардятъ дунавскитѣ крайбрѣжия. Раковски възприелъ да драго сърдце, не само хиляда но и десять хиляди, съ условие да ги воорѫжи Ромѫнското правителство и снабди съ всичкитѣ военни потрѣбности

Загазилъ 'сьмъ хайде на прѣдъ!
Смьрть ся рѣшихъ да умра юнашкѫ.

На умъ ми додѣ отмѣщеніе
Тяшкыя мъкы си прѣдставяхъ,
Гора ми дадѣ усьрченіе
Противъ ся турковъ разярѣвахъ!

. . . .

Цѣлы тры мѣсецы самичакъ
В' горѫ ся расхожцах' и скытахъ
С' хитрост' юнашкѫ аз' едничакъ
Хлѣба присторно много зѣмахъ.

. . . .

Трѣты приказва мѫдри Момчилъ
Кой е случкы стар' изучилъ

Отьчество м' е село Дрѣново,
Черыри разстоява пъприща
Отъ старославна града Търново
Стара сѫ' были тамъ сѣдалища!

Бльгарскы нашы скѫпы древности
Виждѫтъ ся около тьми' остаткы,

съ българско знаме. Регентитѣ не само не въсприели условията, но еще въ сѫщия день искали да го хванѫтъ и арестуватъ, това принудило Раковскаго на втория день, съ въеводитѣ Панаиотъ Хитовъ и Лазаръ Черногореца, ненадѣйно се отправили за Бассарабия, спрѣли въ Киприяновския мънастиръ*); тукъ Игумена и Калугеритѣ обѣщали Раковскому, че ще съдѣйствтвѫтъ за въстанието прѣзъ 1867 та година, въйводитѣ останали въ Мънастиря презъ зимата, а Раковски се отправилъ за Одесса.

Забѣлѣжка: За отличителностьта на Раковски прибавяме, изъ живота му слѣдующитѣ рѣдове: Раковски доста врѣме преживя въ Киприяновсия Мънастирь, държалъ едно отдѣлѣние стаи, коньe и возачь

Срынѫты пуст’ отъ турскы напасти
Варварства знацы, чърты поганскы!

. . . .

Окрьстна селска земя е тѣсна
Нѫжда е нами ходити в’ странство:
Хранимы ся мы с’ рѫкѫ искуснѫ,
Нами прадедно старое срѣдство!

. . . .

Тогда е было страшно рыданье!
Колко невиннѫ кръвь с’ е пролѣла!
Цьрквы в’ ужасное разорѣнье
Скърбь, плачъ, жалост’ обща е била!

Зданія е пожаръ погълнѫлъ!
Българско царство с’ е изгубило,
Варваринъ в’ мрачность го заровилъ
Слънце свободы с’ е потьмніяло!

. . . .

Кныжнинѫ наш’ огнь е изѣлъ,
Учени сѫ’ избіени были,
Турчинъ в’ забвѣнье ѭ отдалъ,
Грьцы лѫкав’ имъ то научили!

Бьлгарско нашее духовенство
Гърцы конечно доло хвьрлили,

Палаузовъ въ Одесса, за всяко въстаническо дѣйствие се противелъ, другитѣ българи казали, че каквото рѣшѫтъ бкурещкитѣ, Одесскитѣ сѫ съгласни да испълнятъ. Раковски се връща пакъ въ Киприановския Мънастиръ. взелъ си въйводитѣ и заминалъ презъ Кубей (на 16 Априля 1867) за Браила, но и тукъ нищо не сполучилъ, обстоятелствата всестранно припятствувахѫ. Предложилъ еще веднажъ на

съ повозка, разумѣва се на мънастирски иждивения, представлявалъ се голѣмецъ Аристократъ, водѣлъ раскошенъ животъ да се отнасятъ

С' пъкленно бѣсовско безбожество
Власть сѫ' владичнѫ над' насъ добили!

. . . .

Злобѫ познавъ мрьснѫ калугерскѫ
Скытамъ ся отодавно азъ в' странство
Далѣ от' нашѫ землѭ бльгарскѫ
Ищѫ за отмьщенія срѣдство!

Младость, животъ съмъ си прижалѣлъ
Крьвь си юнашки азъ щѫ пролѣѭ!
В' пъприще трудно 'сьмъ ся склонилъ
Свободы врази да удолѣѭ!

Нека и другы братъ си прикажи,
Коя причина г' е наклонила
Вѣрна събытія да си скажи
Нужда какова г' е ту довела?

Тихѫ бесѣдѫ почна Младенъ
Жално приказва доло неведенъ

В' село Елена старый градъ
Близо до града славно Търново

Букурещкитѣ българи, сѫщата несполука. Презъ пролътьта 1867 годииа обходи по главнитѣ Ромѫнски Градове, ускърбенъ отъ всѣкадѣ и болѣстьта го усили въ пѫтуванието; щомъ се завърна напослѣдъкъ въ Букурещъ падна злѣ боленъ, почти цѣло лѣто лежа на постелка, въ лѣтний домъ на Г. Мустакова, вънъ отъ градѫ, въ лозията Дѣлу Фнларетъ називаеми.

Съ всичко че цѣло лѣто тѣжко болѣдува отъ сърдце, се можи да напише и издаде книжката *„Българскитѣ Хайдуги“* слѣдъ което Великия Патрионъ Раковски почина тамъ на 11 Октомврий 1867 година.

къмъ него съ почести, но постоянно се нуждаелъ за пари.

Особно се забѣлязвахѫ обноскитѣ му къмъ простолюдието, по о-

Пьрвый живота видѣхъ свѣтъ
В' царство създанъ цар' Ясеново.

. . . .

Страшно прѣдателство ся там' яви
В' тридесять трѣто знайное лѣто
Българско тогда горко с' озлобли
Азъ сьмъ тогдашно сираче клѣто!

Бѣднаго моего отца Турцы
В' Търново сѫ поганц' обѣсили
С' другы невинны Бльгари старцы!
Свѣтлѫ сѫ' бѫдощность зачьрнили.

Живъ е прѣдатель даже до днесь*),
На гьрды носи турскы челенкъ:
Братъ му с' обѣси бутнѫт' отъ бѣсъ
В' злобѫ помогна владика Грькъ!

Славно мое тогда доморoдство
В' крайно достигна разорѣніе
Свододѫ прѣіѣтяжкое робство
Имя му впадна в' забвѣніе!

Бащино зданье м' е упостѣло!
Бѣгамъ далеко бѣдн' отъ жалости,

нова врѣме расказвахѫ селенитѣ изъ ближнитѣ села до Кипровския мънастирь, въ Бассарабия страшно хайдутували двама разбойници Бърчанъ и Боянъ.

Раковски, като скиталецъ, се расхождалъ въ ближната при мънастиря гора, гдѣто обикновенно ималъ свижданье съ еднѫ дѣвойкѫ изъ село кѫприна, единъ день, не далѣко отъ това мѣсто, срещналъ нѣколко селени които видѣли дѣвойката. Раковски за да отстрани и устраши селенитѣ, спрѣлъ се до единъ кладенецъ, извикалъ повѣлително и ги попиталъ:

---

*) Младий Х. Юрданъ отъ село Елена нови юда, кой е и до днесь живъ, получи орденъ отъ Султана и прѣимущество да не плаща никакво даждие доде е живъ.

Горко сърдце мое с' озлобило,
Нѣма за мене дьнь радости!

Смърть' е конечно изцѣленіе,
Вѣчны спокй бѣдности лѣкъ,
Свобод' отъ съвѣстно грызаніе,
Природенъ всякому е то дългъ!

Мыслях' одавно в' горѫ да идѫ,
Время пріятно ми ся показа
Старѫ Планинѫ сега да видѫ
Моя причина в' кратко с' изказа.

Сказваше послѣ храбры Радой
Живости пьленъ млады герой

Бѣла ми е рожденія мѣсто
Красно положена на два хълма
Янтра г' облива около сластно
Тихо текѫща в' равнища цвѣтна!

. . . .

Мой покойный родитель
Вардѣше мил' огнище бащино,
Старимъ же вѣренъ ревнитель
В' гостопріѣмство нами природно,

Сладъкъ животъ си проминуваше
Всѣкоку домъ му бѣ отворенъ
Госты любовно си дочѣкваше
Всѣкы бѣ странникъ задоволенъ.

— Знайте ли кой съмъ азъ?
— Незнайме отговорили Селенитѣ.
— Азъ съмъ Бърганъ, казалъ Раковски съ заплашванье. Селенитѣ уплашени веднага се отдалечили.

Нѣмаше много той богатство
Здрав' отъ орачество ся държѣхмы
Наше работяше домородство
Млади мы стада овцы пасѣхмы.

Трудове Богъ ни благословѣше
Споръ и всѣкое изобиліе
В' нашаѭ кѫща благодатъ бѣше
Владаше радост' и веселіе.

Нъ естествъмъ злобливій Турцы
Ни благодѣтель нашѫ търпѣхѫ!
Отъ суевѣрія пустовѣрцы
С' даванье ежедневно ны глобѣхѫ,

Грабѣхѫ нашее иманье
Нивы, ливады все усвойхѫ
Искахѫ наше разоранье
Овцы, говяда си сподѣлихѫ.

Всѣко прикѫсахѫ нами срѣдство!
Прѣждѣ цвѣтѫщый нашъ домъ
Впадна в' ускѫдность в' крайно бѣдство
Кът' отъ небесенъ погина згръмъ!

Два мила брата ми тѣ заклахѫ
Плачеше горко старая мати!
Зданія наша вся изгорихѫ
В' съсѣдно бѣгахм' изгнати!

Отьць отъ старост' изнемощѣль
Чѣкаше жизни слѣдный чясъ.
Нъ добродѣтель не бѣ 'згубилъ
Богу благодарѣше прѣдъ насъ!

Наскоро си кончинѫ усѣти,
Мене при себѣ близо призова
Свитакъ отъ записки стар' издади
С' клѣтвѫ отеческѫ ми зарѫча;

„Чювай сынко! чядо любезно!
Тукъ 'сьмь записалъ стара збытія
Тайно тѣхъ да пазишъ прилѣжно
С' время видѣщѣш' удобранія

„То тебѣ дащѣ добъръ поводъ
Бѣдном' отьчеству да служишъ,
Нѣще остани тако нашъ родъ,
Свѣтлы ты дьнь ще да видишъ!“

Сія ми в' чясъ послѣден' издума
Богу ся тих' отъ сърдца помоли
Кратко наслоненъ скоро издѫхна
Вѣчности духъ творцу ся придаде.

Мати же моя скоро почина
Люто наранена отъ жалости,
Все домородство наше погина
В' менѣ остана язва горести!

Свѣтло мнѣ прѣждѣ мѣсторожденье
Мрачно съвсѣм' умразно постана
В' чювство усѣтихъ азъ заблѫжденье
Странство прѣд' очи мило мнѣ падна.

. . . .
. . . .

Свободѫ страннимъ вмѣсто утѣхѫ
Горше тия мя разяряваше!
Надяжда нѣст' отъ чюздаг' успѣха!
Сърдце ми выше угорчаваше.

Милѫ родинѫ кгда си смысля,
Домъ же отьчьскы упустѣлъ,
Тѫжѫ н' утѣшно и себе жаліѫ,
Никой да го двигни не смыслилъ

В' Цариградъ додохъ непознатъ,
Нашему роду за да помогна
Сѫдбѣ прѣдложихъ нем'щенъ вратъ
Велко ма братъ по случаѭ сряшна;

Славно ми прѣдпріятіе каза
Сходно за настоящое время
Менѣ ся то прилично показа
Натяжаемо д' улегчѫ бремя.

Слѣдніѫ бесѣдѫ почна войвода
Жарко распаленъ онъ говоряше
Вѣрна дружина храбра порода
Мѫжеско слово, милко слушаше.

„Ой вы храбріи соколове!
Вы' сте дарени с' сылн' юначьство,
Достойни за вожды на полкове,
Вѣчно да славите все потомство!

Вашая дѣла славна витяшка
Помянь в' народи уставищѫтъ!
Славѫ приличнѫ, чьсть же юнашкѫ
Българи храбрость вамь пѣѭщѫтъ.

„Друга обаче цѣль благородна,
Вѣчная слава 'имя безсмьртно
Мѫж' убѫждава великодушна
Освобожденье общонародно!

„Крьвь вы е движил' отмъщения,
Свободѫ лѣчнѫ вы сте искали
Бѣгали' сте турск' угнѣтенія
Время же драгоцѣнно губили!

„В' разна приятна обстоятелства
Сходно е било благоврѣміе

Хомотъ да съкрушимъ губителства
Нашему роду в’ заслуженіе!

„Коя по сладка смърть може быти,
Развѣ за свобод’ общенароднѫ
В’ пъприщ’ юнашко славно умрѣти?
Коя наслада по благородна?

„Свободѫ бранящъ с’ пламенъ мечь,
Крѣпк’ иступленъ с’ блаженнѫ радость,
Душа прѣдати с’ възтъргнѫ рѣчь,
То е небесна божа сладость!

Бѫдимъ подобни с’ нашы праотцы!
Тѣхнѫ народы слава сказвѫтъ,
Тій сѫ’ были храбри юнацы
Тѣхная дѣла странн’ уписвѫтъ*)!

„Время е вѣкы в’ пѫть да тръгними
Мило отъчество зове насъ!
В’ Карновскѫ Горѫ да достигними
Жалостенъ слушамъ по всегдѣ гласъ!

„Прочай же устали дружина
Другъдѣ збытія щѫтъ приказа

---

*) За нашъ Българскый народъ, най много воспомянания ся нахождѫтъ, въ разни староврѣменни списатели. Освѣнъ Арапи, Перси и Армяни що сѫ писали о тому народу, най много сѫ писали Византийци и Латини. Понеже тойзи народъ живѣѭщъ отъ незапамятны врѣмяна въ Европѫ, заузѣмалъ е знамянита дѣйствия въ всемирное позорище гражданскаго бытія; а най паче въ Византійскаѭ силнѫ и гордѫ державѫ, коей гордость и великолѣпіе многажды мечьмъ и кривакъмъ е съкрушавалъ и въ подданство държялъ, ималъ е много работы даже до послѣдное си паденіе, въ лѣто 593 еще великый Боянъ си игралъ съ византійскаѭ тогда силнѫ държавѫ, и ето неговъ посланникъ какъвъ языкъ е употрѣблялъ камъ силніи и гордіи Римляне:

Въ него врѣмя къту были Римо-Грьци приготвени въ Доростолъ за бой съ Българи (кои сѫ владѣли тогда въ Влашко), дошло едно посолство отъ Българскѫ странѫ, кое е имало едного ученнаго витія

Польнощіе понеже прѣмина
Милая ся Зорница показа.

„Вы сте млади момцы юнацы
Славенъ ся вами пѫт' отвори
Стѣгайте упичны ремацы!
С' радость ходѣте аки на зборы!

„Знаменъ високо си въздвигнете,
Пушкы изпитайте навѣрно,
Трезвены вси урядно вървете,
За вѣрѫ да умрѣмъ достолѣпно!

„Дивно ни чяка шумно лѣсище,
Тамо сѫ' бистри хладны студенцы
Българско старое бойлище
Тамъ да ся вѣѭтъ наши прѣпорцы!

„Многы събратія ще да срѧшнимы
В' гѫстыя нашы крѣпкы планины
Тамо юнаци ще найдимы
В' старо-планинскы горскы твърдины!

„Доста 'смы бѣдни горко тяглили,
Турско поганское насиліе!
Поданни тѣм' отъ какъ 'смы станѫли
Нѣмамы никакво веселіе!

имянемъ кочу[2]. Главный управитель на Римо-Грьцкое станище Прискъ, пріелъ го между свои чиновници и Българинъ почналъ да говори съ тойзи начинъ:

„Бози! що е това? Тѣйзи, кои сѫ показвахѫ, че почитатъ свя-
„тинѭ на клятвы, насилѭтъ ги и ги пристѫпватъ днесь безсъвѣстно;
”Ромо-Грьци тѫпчѫтъ подъ крака си обязанности мира; тіи хвьрлѭтъ
”на вѣтара уговорная соль; тіи не почитѫтъ вѣки ни слово си ни Бо-
„гове си. Въистинѫ Дунавъ глѣда днесь едно добро позоріе: тойзи ис-
„тий Прискъ, кому мы подарихмы животъ, е тукъ на орѫжіе противо
„насъ! Главатарю Приске, подражай убо человѣщинѫ съ коя мы ся
„приисохмы камъ тебѣ, мысли, че мы искахмы да пощадимы едного

---

[2] *Cochus, kox, Theophylact., VI., 6*

„Ето размирна додѣ година
Безчьстіе убійства всегда
В’ нашѫ ся умножавѫтъ родинѫ
Скотско търпеніе до когда?

„Подобрѣ смьрть с’ юнашкѫ борбѫ
Нѣжели животъ се безчьстенъ!
По добрѣ свобода минут’ еднѫ
Нѣжели цѣль вѣкъ жизни рабственъ!

„Що е животъ нашъ въ сіе робство?
Нѣсть ли всегдашна тяшка тягота?
В’ люто поганско всегдашно бѣдство
Каѭ имамы милѫ добротѫ?

„До когда братя мы да търпимы
Лют’ угнѣтеніе да ны тлѣе?
До когда братя бѣдни мы да стоймы
Насъ хладнокрьвіе да владѣе?

„Българская кръвь да ся пролива!
Братя в’ оковы да издѫхвѫтъ!
Българка сълзы да си пролива!
Дѣца невинна да страдаѭтъ!

„Славно Славянско имя носимы!
Праотци наши юнацы били
Много сѫ’ в’ старость тѣ прославимы,
Имя сіе сѫ’ мечомъ добыли!

„бѫдущаго пріятеля, а не едного непріятеля Охъ! то сте вы Римо-Гръци, кои образувахте варвары на лукавщинѫ!

„Мы никога не бихмы пристѫпили договоры, ако небѣхте были вы наши учители на льжливое искуство. Вы кога правите бой, творите го съ неправдѫ; кога правите миръ, правите го, да го докарате непостоянъ и горчивъ; нъ чекайте часъ отмьщенія; онѣзи, кои ны сѫ длъжии благодарность, щѫтъ ся научи що добывѫтъ да нападнѫтъ на насъ „дързостно“.

„Храбрый Александръ Македонскы*)
Тѣхъ спомощницы он' е ималъ
С' тѣхнія успѣхи же войнишкы
Грьция, Азіѭ завладалъ

„Божа десница насъ ще води
Турцы невѣрны да съкрушимы!
Тайнѫ сылѫ намъ ще проводи
Храмове святы д' освободимы!“

Небо бѣ ведро, луна свѣтѣше
Сяйна звѣзда ясна зорница
Красьнъ си міру дьнъ показваше
Свѣтлости пълна лѣпа кралица.

Момцы изъ бранище излѣзохѫ
С' вѣрѫ юнашкѫ, слово възтъргно
В' пъприще мило тѣ сѫ управихѫ
В' Старѫ-Планинѫ еднозговорно!

Напрѣдъ вървѣше младъ войвода
Храбъръ потомъ хорѫгвоносецъ
Носеше онъ зеленѫ хорѫгвѫ
Крѣпъкъ избранъ знамяносецъ.

Бързо умѣрено постѫпвахѫ,
Весели с' сяйна вси надѣждѫ,

После (казва французскый списатель) кьту ся обьрнѫлъ съ олицетворително прѣзрѣніе, камъ отсѫтствующаго императора, Българинъ слѣдувалъ:

„И ты Кесарю, ты си кривъ кьту употрѣблявѫшъ лукавщинѫ
„и льжѫ за приуготовленіе рата; това е едно стыдно нападеніе работа
„едного злодѣйца а не едного князя. Трѣба ты да свалишъ отъ гла-
„вѫ си царскый вѣнецъ или да го пристанишъ да убезчести шъ“.*)

---

*) *Histoire d' Attila et de ses successeurs Tom*. ii . *28* . *par M. Amédée Thiery.*

*) *Прибавка:* Понеже се спомяна за Александра Македонскаго, мислимъ че не е излишно да опишиме въ кратцѣ неговѫтѫ поврѣменность, за рождението му и военни походи.

Бодри задружно тѣ прохождахѫ
С' старѫ народнѫ личнѫ одѣждѫ.

А войвода отличаваше
Златотъкана свѣтла одѣждѫ,
Блѣстно на него тія свѣткаше
Нуждна красота храбраго вожда.

В' шумнѫ ми горѫ без' пѫть идѣхѫ
В' гѫстѫ планинскѫ стара вървища
Звѣзды небесны в' бѣлѣгъ имахѫ
Знатна юнашка сѫ, водилища.

Свѣтлое слѫнце вѣк' усіяло,
Зрѣникъ поднебна разблажаваше,
Дивн' естество бѣше просвѣтяло
Радость блаженнѫ живимъ даваше!

О! дивно мѣсто раю подобно
Радостно възгласи войвода:
„Наше пристанище ту е днешно,
Вѣсела свѣтла е вся природа!

„Насрѣдъ забійте свѣтлѫ хорѫгвѫ,
Бодраѭ стражѫ околь поставете!
Свободно нека ся та развѣва!
Тихо отъ пѫтъ си вы починете.

„Хлопка овчарска звони далеко
Хитро два момка тамо идѣте,
Ако е стад' отъ овци болѣрско
Тлъста два овна вы заколете;

Нека дойдиме сега на наший главенъ прѣдмѣтъ т е. за освобождението и съединението на България. (България Тракия и Македония) да докажиме, че еще при въцаруванието Александра Македонскаго 336 г. преди Христа, първий воененъ походъ Александръ е ималъ противъ тракийското голѣмо племя, кой походъ е ималъ главнѫ цѣль да ги съѭзи въ едно и тогава да удари на гръцката остатка.

Първата грижа Александрова била да покори конечно Гърцитѣ,

„Пастирю дайте двѣ жьлтицы
Прѣсна намъ питѫ нека замѣси
За дванадесеть горск' ускоцы
Кисяло млѣко нека подкваси;

„Свободно можемы ту да обѣдвамы
При студны быстри горскы потоцы
Отъ дългий пѫть да починимы
Навоща да мянимы в' опинцы.

„Вървища тясна непроходима,
Каменны твърды стѣны природны
Крѣпка мѣста сѫ' непобѣдима.
Суетны сѫ войскы ту рядовны!

„Ту трѫба войнишка не може
Полкове цѣлы едностремително
Бързо с' единъ гласъ само да движи!
Ново искуство е ту суетно.

„Свирка не може да разиграва
Множество за купно нападенье!
Топъ отъ далечь люди да затрива,
Трѣба ту друго уполченье.

„Тясна обсада тукъ не успѣва!
Божа гора е много широка,
Земѭ не можи да подкопава
С' огнянъ прахъ люди в' въздухъ да мѣтка!

„Нощн' едно нападан' юнашко
Полкове цѣли усуетява.
Горско е мѣсто отъ природѫ крѣпко!
Цѣлъ непріятелскы станъ смѫтява.

дѣло което баща му Филипъ бѣ започналъ и оставилъ несвършено, но това неможаше да ся испълни, както и више казахме. безъ съѭза тракийскаго народа, за това той въ сѫщѫтѫ година въцарения си започнѫлъ, въ пролѣтьтѫ, похода си противъ тѣхъ, похода си казвамъ, защото много отъ тѣхъ нѣ сѫ ся склоняли да минѫтъ подъ неговото

„Тукъ трѣбѫтъ гѫрди силны юнашкы
Крѣпкая мишца сабіѭ да върти,
Горскы гръмовны огнянны пушкы,
Всѣкы отъ близо на смърть да върви!

Момакъ ж' единъ отъ стражѫ додѣ
Прѣмо при войвода с' управи
Слѣдныя рѣчи кротко м' убадѣ
Трезвъ войводѫ скоро с' изправи.

Тамъ доло далѣ в' едно усой
Женскы ся гласъ из' дълбины чюва,
Жално рыданье горко охой,
Страшьнъ ся писакъ в' горѫ прибива!

„Мъртво прѣдъ женѫ тѣло кърваво,
Дѣте неврьстно младое момче
Блѣдно бездушно лѣжи ранено,
Рѫкѫ му в' небо жалостно соче;

„Богу си отмьщенье уставя!
Бѣдна му мати горко ся кѫса
Плачи отчайнно и приговаря
В' землѭ ся трьшка скуби си косѫ.

„Турцы поганцы нѣжно посѣклы!
Дири ся виждатъ ещ' отъ постѫпки,
В' сряшнаѭ планина сѫ' повлѣкли
Намь сѫ' познати нейны пѫтекы“.

главно начялство. Александръ е тръгналъ отъ отечьството си Бѣлѫ презъ Солунъ съ войнството си, колкото е ималъ тогава, и достигнѫлъ е *Америполъ*, въ устието на *Струмѫ* рѣкѫ при *Сѣръ* развалинитѣ кого града сѫ на мѣсто кое носи днесь имя *Чай-Аза* по турски. Отъ тамо же, прошавшъ прѣзъ градоветѣ, кои днесь носѭтъ има *Орфани* и *Кавала*, оставилъ е на лѣво старий градъ *Филиппи* и горѫтѫ *Орвилъ*, кой е отрасль великаго *Ѣма* (Стария Планини), достигнѫлъ при рѣкѫтѫ *Кара-Су*, днесь зовимѫ; коя минѫвшъ, както и градоветѣ *Ениджа и Пловдивъ* (Филипополь), достигнѫлъ най послѣ за десять дни прѣдъ Старѫ-Планинѫ, дѣ ся е

Вървища тры ся тамо дѣлѣха.
На планина пологѫ и стрьвнѫ
В’ крѫгло равнище ся единяхѫ
Тамо е чютна Черна Полѣна.

В’ вървище всяко трыма проводи
Люты злодѣйцы да издѣбнѫть
Самъ войвода други поведи
При женѫ отидѣ запрѣтнѫтъ.

Бѣдная жена тѣло пригьрта
Кървавы сълзы горка си рони,
Мати за чядо земѭ разгьрта,
Гора зелена отъ плачь ѝ вѣни!

„Ахъ! мылы мой любезны сыне!
Ахъ! сладка моя мами душице
Майци първородни едине!
Твое гдѣ мами видѣще лице?

„Ахъ! зли изѣдохѫ тя поганцы!
Черная тебе кръвь сынко облива!
Младости не пощадихѫ Турцы!
Майкѫ ти тѫга черна покрива!

„Ахъ! мило чадо мо’ изгори мя!
Нѣма за мене вѣкы бѣлъ свѣтъ!
Горко си почьрняхъ уязви мя!
Румен’ изгубихъ красный цвѣтъ!

въспрѣлъ. По тѣхъ же мѣста живѣли, сказвѫтъ единогласно сичкитѣ стари грьцки писатели, *Независимитѣ Траки*, народъ не-еленски.

Колко входустия проходими е имала тогава Стара-Планина не е познато, обаче Александръ ся е рѣшилъ да мини прѣзъ *Шипкѫ*, близо до *Казѫнлѫкъ*. Грьцкитѣ историци казвѫтъ чи по върховетѣ и по тяснинитѣ на Старѫ-Планинѫ ся събрали многи *Траки независими*, и въоръжили ся да въспрѫтъ минуваньето Александрово. Тии били събрали много колія, напълнили ги съ каманья и гудили ги по високитѣ тясни мѣста, съ цѣль, ако Александръ насили да прѣмини съ войнството си, тии да ги пуснатъ и стъркулятъ противъ него.

„Моя надѣждѫ звѣзда засѣдна,
Веселъ за мене ахъ нѣма день!
Радость моя внезапу изчезна,
Сьрдце покрива черная сѣнь!

„Красн' отвори очи поглѣдай
Твоѭ любезнѫ клятѫ майкѫ!
Сладкы отвор' уста продумай
Мил' утѣши твоѭ родителка!

„О' беззаконницы вы поганцы!
Сребро и злато в' откупъ искахте
О' лют' изѣдницы зли крьвницы!
Все незабавно отъ насъ добыхте,

„Овцы говѣда все продадохмы
В' откупъ за мило чядо едничко
Вами количество донесохмы,
Защо м' убихте дѣте миличко!

„Что мя лишихте отъ мое чядо!
Крьвь му пролѣхте зли! неповиннѫ!
Дѣто убихте нѣжное младо!
Тако рыдаѭща в' земѭ паднѫ.

„Рожбо миличка! само едничка!
Бѣше послѣдня жалная рѣчь
Чювств' ѝ в' отчяйностъ лютѫ горкѫ
Черна г' отровнѫ залѣла злъчь!

Александръ же нарядилъ войнството си, най-напрѣдъ стрѣлцитѣ и имъ заповѣдалъ да вървятъ напрѣдъ съ внимание и щомъ видѭтъ коліата да ся спустнѫтъ, тии да ся раздѣлѫтъ надви на стрьни и тѫй да отбѣгвѫтъ удара. Ако ли же мѣстото е тясно. тии да лѣгѫтъ доло на земѫтѫ и да сключѫтъ добрѣ отгорѣ си щитоветѣ си, додѣ да заминѫтъ отгорѣ имъ коліята безъ да ги повредѭтъ ! ! ! Което и станало, казвѫтъ Грьцкитѣ историци, безъ да ся убие ни единъ Македонецъ! Чудо голѣмо! ! ! ! На тойзи начинъ кату ся усьрчило Македонското войнство, втурило ся противъ Тракийцитѣ, а Александръ съ Царския си полкъ и съ тѣлохранителитѣ си, между коимъ имало

„Войвода близо приближи тамо
Искаше да принесе утѣхѫ
Жена примряла лѣжѣше тамо!
Всуе са трудѣше без' успѣхѫ.

Охканье тяшко само слышаше,
Бѣдна в' несвѣстность паднала,
Смъртны минуты кръвь ѝ тупаше,
Сила душевна бѣ побѣгнала!

Люти ж' убійцы злодѣйцы
Въ Черна-полѣна достигли бѣхѫ
Хытници звѣри кръвопійцы,
Сѣднѫли насрѣдъ плячкѫ дѣлѣхѫ!

Храбри ж' юнацы, бодри ускоцы
В' тясна вървища хитро дѣбнѫхѫ
С' пушкы готовы опитни момцы,
В' чернѫ полѣнѫ близо идѣхѫ.

В' дѣбнѭ добрѣ ся тѣ нарядихѫ
В' вървище всѣко по тры юнацы
Хитрѫ прѣсѣдѫ си заградихѫ
Дадохѫ упрѣдѣленія знацы.

Тряснахѫ гръмоносній пушкы
В' купище смѫтно турско поганско
Отъ непознатыя тѣмъ пѫтекы,
Всѣкы отъ плячка дѣлъ добы жарко!

и Агриіяни, разбили Тракийцитѣ, уморили 1500, а живи не уловили никакъ, защото били бързоноги! само жени, дѣца заробили и плѣчки много зѣли, кои проводили въ Македония.

Така Александръ отъ Шипчянското входоустие на Старѫ-Планинѫ миналъ прѣзъ Габрово и Търново, силенъ градъ ни Търбелитѣ, и достигнѫлъ при рѣкѫтѫ Лигинонъ, коя остоявала три деньа пѫть отъ Истера (Дунава) при Доростолъ (Силистра) и Рошаво (Аршова)

Царьтъ же Трьбеловъ Сурмъ, като ся извѣстилъ одавно за Александровий противъ него походъ, женитѣ и дѣцата проводилъ сичкитѣ камъ Дунава, съ заповѣдь да минѫтъ отсрѣщѫ въ нѣкой си островъ *Пъвкѫ* названъ, дѣ били прибѣгнѫли прѣдъ млого и Тракий-

Что зьрно смьртноносно не случи
    Храбра мѫжеска силна дѣсница
С’ остьръ юнашки ножь го присѣчи.
    Так’ е крьвничка смьрть отъ Сѫдицѫ!

Вѣсть войводѣ скор’ донесохѫ
    С’ нѣколко глави турскы крьвнышкы
Сребро ж’ обрѣтено прѣдадохѫ.
    Нанизи разны красоты селскы.

Трудомъ прехрабрый войвода
    Жен’ отъ напраснѫ въздвигна смьрть,
Охкаще бѣдна, в’ сьрдце уязвена
    Чювство ѝ чьрна покрила сѣнь!

Очи си бѣше в’ дѣте встьлпила
    Сълзная влага вѣчъ не течѣше
Отъ плачь ся бѣше та исушила
    Принесена несвѣстно мълчеше!

Чюдно прѣсилное впечатленіе
    Глави злодѣйскы ѝ докарахѫ,
Сладко е праведн’ отмѫщеніе
    Чювства внезапу ѝ сѫ възвьрнаха!

Яростіѫ тѣх’ остро глѣдаше
    Горко свое наранено сьрдце
Временно бѣдная наслаждаваше,
    Пламенно бѣ ѝ румѣно лице!

цитѣ съсѣдитѣ Трьбеловъ, послѣ и самъ Сурмъ побѣгнѫлъ и ся утвьрдилъ въ него островъ. А множество отъ Трьбелитѣ и Троглодититѣ, били зели направлението по горнитѣ Стрьни Дунава, камъ другъ единъ островъ, противъ който билъ отправилъ понапрѣдъ Александръ войнството си, дѣ кату ги посрѣщналъ избилъ до три хиляди, живи твьрде малко уловилъ, а отъ Македонцитѣ самъ единайси конянци и четиридесятъ пешаци сѫ убили спорядъ Птолемѣя!!! Трьбели сѫ били Сьрбитѣ и Българитѣ. Александровитѣ праотци на дошавшитѣ отъ Волгѫ рѫкѫ Каспийскаго моря, тии сѫ обитавали отъ Смѣдерово въ

Вишный Боже! справедливый!
Никой сѫдбѫ твоѭ не отбѣгва!
Казнышъ виновны ты всесилный
Нищо отъ тебе не ся укрива!

„Азъ си отивамъ вѣчь задоволна
Чядо любезно тамъ да съдружа,
Нещѫ да бѫдѫ ту неутешима,
Тамо е казвѫть се правда Божа!“

Сія изрѣче бѣдная жена
Очи прихлупи, падна на землѭ
Нѣжна ѝ душа скоро излѣзна
Сладка е смьрт' отъ добрѫ волѭ!

Слънце си бѣше' уже подскочило
Свѣтло си лице в' горы кріѭше,
Време ся с' облацы наѣжило
Знацы дъждовны въздухъ даваше.

Момцы не бѣхѫ ещ' обѣдвали!
В' първѫ моравкѫ си пакъ додохѫ
Пастири заповѣдь извършили
В' лѣсище едно с' гозбѫ сѣдяхѫ.

Печен' овна два ся донесохѫ,
Сѣднахѫ гладни храбр' ускоцы
В' шумѫ зеленѫ гы разкѫсахѫ,
Нѣмахѫ вино тамо юнацы.

Бѫлгария до западното *устие* Дунава и сичкѫ България, острова *Пъвка* билъ между Дунавскитѣ устия Солина и Св. Георгя, и той билъ найголѣмъ Островъ на него мѣсто.)

Отъ тамо са отправилъ Александръ съ войнството си да удари прибѣгшитѣ въ острова *Пъвка Тръбели и Траки*, нъ неможѣлъ нищо да имъ стори, защото острова билъ добрѣ утвърденъ, съ високи казвѫтъ крайбрѣжия. Той тогава миналъ Дунава близо при Браилѫ, съ цѣль да удари *Жититъ*, които ся били оттеглили по ближнитѣ гори и пустини. Той тогава уплѣчкалъ единъ тѣхень градъ и притѫпкалъ имъ сѣидбитѣ.

Здравицѫ быстра вод' изпълняше
Скоро юнашкы обѣдъ пристана.
Всѣкы на околъ бодро глѣдаше
То ускошка мѣрка законна:

Всѣкому очи да играѭтъ,
На вся страны добро да глѣда,
В' дѣбнѭ враждебнѫ да не впаднѫтъ!
Строга е горска уряда.

Само на стражѫ не с' уповава
Всѣкогы е ускокъ се готовъ
На свое мѫжество ся надява
Нужда го сили да е прозорливъ.

Послѣ ж' обѣдванье призоваха
Едног' овчяря по разумнаго,
Прѣдъ войводѫ го доведоха
Двѣма прѣдставихѫ беззлобнаго.

Войвода съ гласъ умиленъ му изрѣче.
„Слушай братиме младъ овчарко!
Свѣтло си слънце вѣкы затече,
Вечерь настана, время юнашко.

„В' окрьстна села скоро да идишъ,
Отъ хитры старцы благоразумни
Посѣченом' отца д' изпиташъ
Битка кажи имъ нашѫ с' поганцы

Така кату побѣдилъ!?, дошли му посланици отъ Келтитѣ, (Далмати ги казва вишепомянѫтий грьцки историкъ), които приѣмнѫлъ добрѣ, угостилъ ги и направилъ договори съ тѣхъ Тий, кату ги попиталъ отъ кого ся боятъ най много? клзали: че ги е страхъ само да не падни небото и ги затисни!

Кату свършилъ Александръ договоритѣ си съ Келтитѣ, отправилъ ся противъ Агріянитѣ и Пѣянитѣ, които живѣли въ Македония, около Битоля и Прилѣпъ, съ тѣхъ ся съѭзилъ и заедно отишелъ и ся билъ съ Тавлантитѣ, които имали млого градища: Драчь Кроѭ, (отъчьство Скендеръ Бега, Георгя Кастриоти) Которъ, Бератъ; а първенствующи имъ градъ билъ Скадаръ.

Дневно свѣтило бѣ засѣднало,
Тихая нощь му власть приемваше,
Всѣко животно въ гнѣздо лѣгнало
Нужднѫ одыхнѫ своѭ ищаше.

„Памятны люды тукъ да доджтъ
Само троица избрани старци
Мьртва тѣла да си дигнѫтъ.
Хитро да доджтъ на горѫ селцы!

„В' общо дърварско селско вървище
Излегкѫ тихо до поминатъ,
Н' едно да не довождѫть женище!
Нека ся нищо вѣчь не боѭть.

„Никому друго да не кажешъ
За нашѫ горскѫ българскѫ четѫ!
Чювай мълвѫ да несторишъ
Мама ти послѣ плакащѣ клята!

Горскы юнацы с' добры пастиры
Братскы живѣѭтъ в' божа лесища;
Тій от' вѣка сѫ' побратими
Равно си мразѭтъ турска сънмища!

Нъ за прѣдателстло тѣхъ казнѭтъ
Праведно с' тяшкы горчивы мѫкы!
Кѫсъмъ немилно тѣхъ си рѣжѫтъ
Мѣса имъ качѫтъ в' трьнныя дракы!

Въ това сѫщо врѣме, Грьцитѣ въ Тива отстѫпили отъ Македонскѫтѫ власть и избили Александроватѫ стражѫ до едного. Александръ ся унуждилъ да ги удари.

Битката държала млого врѣмя, защото ся стекли на помощь сичкитѣ елени, но Алаксандръ ги побѣдилъ и разорилъ конечно града Тиви. Това въстание подигнѫли Атинѣйчянитѣ, до дѣто Александръ билъ противъ Трьбелитѣ. чрѣзъ познатаго вития (ритора) Димостена. (335 л. преди Христа.) Еленитѣ побѣдени конечно отъ Александра, уплашили ся твърдѣ много, и, по неговото исканье, придали му главнитѣ виновници да ги накажи както си щѣлъ. Отъ тамо кату ся въз-

Нощна си роса гдѣ не прониква
Сладко почива тамо ускокъ,
Зорная влага не го смѫтява,
Спи тамо безопасно юнакъ.

Мѣка постелкѭ шума наслала,
Природа своѭ нѣдра любезна,
Тамо ускокомъ милко е дала
Жилище мирно на вся животна.

Тамо внидохѫ добры юнацы
Входнѫ си дирѭ хитр' изгубихѫ
Крѫгло распорѣдихѫ ся вси момцы
В' ближна лѣгла ся вси наслонихѫ.

Самъ войвода мало далечь
На дѣснѫ си рѫка наслоненъ
Дадѣ спокойнѫ момкъмъ рѣчь
Пьрвѫ си стражѫ вард' умысленъ:

вратилъ Александръ приготвилъ ся да встѫпи въ Азия заедно съ съѭзницѣтѣ си Тракийци, кои сѫ имали всѣко плѣмя особни пълчища.

Спорядъ Грьцитѣ историци сичкото Александрово войнство сѫ ушь състоело отъ слѣдния:

Пешаци

Македонци	13,000
Съѭзници безъ имя	7,000
Странни наѣмнѫти	5,000
Удричи, Трьбели и Илирци	5,000
Агріяни (полянци) стрѣлци	1,000

Конница.

Македонци	1,800
Теалци	1,800
Елени	600
Траки и Пѣяни	900
Сичко	*35,100*

Когато же Александръ трьгналъ за въ Азия, млоги отъ побѣденитѣ му поддани Елено-Грьци прибѣгнѫли и отишли въ Азия при Перситѣ за да противодѣйствуѭтъ Александру.

Гѫсты шумакъ ся близь простираше
Тясно непроходимо усой
Небо ся там' от' очи криїяше
Сходно юнашко тихо завой.

Наша свобода отъ насъ зависва!
Наше отьчьство ще да види,
Всѣкому роду сѫдба прописва,
Искренна чяда, храбрія люди!

В' мысли подобны в' сьнь ся придадѣ,
Время же бѣше за вторѫ стражѫ
Знамянонохца отъ сна пробуди
Тихо тогда си лѣгна без' грыжѫ.

Тишина мирна на все владаше
В' мѣсто самотно уединено
Всѣко животно си почиваше
В' сѣнкѫ дьлбокѫ бѣ безопасно.

Излегкѫ хладьнъ вѣтьръ вѣѭше
Движаше вѣйкы на талази
Шумѫ зеленѫ сластно клатѣше
Сладко шуштенье в' слухъ ся относи!

Птически гласове в' сьнь приносни
С' пѣѭнье сладко зор' извѣстихѫ!
Рано у ютро пѣѭхѫ любны
Бѣлы дьницы вѣстницы бѣхѫ.

Той ималъ и военни кораби които отъ послѣ умложилъ. . . .

Тая кратка забѣлѣжкѫ навѣдохме, по свидѣтелството на грьцкитѣ историци, а иоще по самото тѣхно свидѣтелство, когато Александръ говорилъ слово на войнството си на *Македонски іазикъ* малкото число на Елено-Гьрцитѣ, което било помѣсено въ него, неразбирало Македонски Язикъ.

— А какъвъ и кой е билъ той *Македонски Язикъ?*

— То ся разбира отъ само себе си, чи той язикъ е билъ общий Тракийски ІЯзикъ, а съ други рѣчи *Българо-Словенский* , , , , , ,

Слънце же зрѣникъ вѣч' усвѣтлило
С' златныя зары в' горѫ свѣткаше,
Шумицѫ роснѫ бѣ посребрило
Свѣтлость любезнѫ тихо спущаше!

Разны му краскы в' сводъ проникнѫли
Шипове красны тамъ представѭтъ!
Влагѫ въздушнѫ си ушарили
Очи животны с' зракъ с' услаждѫтъ.

Войвода с' отъ сна сладко пробуди,
Окрьстна мѣста да приглѣдѫтъ
Двама избран' юнака проводи
Вървища бодро вся д' обидѫтъ.

Тихомъ ся върнѫхѫ приглѣдачи
Радостны вѣсти си донесохѫ,
Изходъ изъ гѫстинака с' изрѣчи
Момцы з' изхожданье ся спрьтнѫхѫ.

На гърбинака в' планинѫ стрьвнѫ
Каменна стѣна с' извышаваше
Горска твърдинѫ крѣпка природна
Далѣ отъ там' ускокъ виждаше.

Кладенцы быстри ѭ укрѫжавахѫ,
В' цвѣтна древеса, в' кичьсты яворы
Кристоловидны вод' изливахѫ
В' камены бѣлы, бързы изворы.

Хитры постѫпкы там' управихѫ
Свѣтлѫ хорѫгвѫ Велко носѣше,
Богу молитвѫ си отдадохѫ
Всѣкы кам' истокъ ся кръстѣше.

Войвода извадѣ скѫпъ далѣглѣдь
Глѣдаше вся отдална вървища

Окрьстн' обозрѣ мѣста нарядь
Вся же опасна горска пѫтища.

В' тясно дьрварско вървище селско
Кротки тройца идѣхѫ селцы,
Войвода гы съзрѣ отъ далѣко
Българы бѣлобрадій старцы.

В' рѫкѫ тоягѫ всѣкы дьржѣше,
Нуждная старимъ подпорка
Срящнѫѭ планинѫ си сочеше
Виждаше ся тамъ хыжа овчарска.

Млады герой доло си слѣзѣ
Назоркы момцы го слѣдвахѫ
Напрѣкы в' пѫть затоленъ запазѣ,
Старцы безгрыжни прѣмо идѣхѫ.

С' горско юнашк' едно подсвирванье
В' тясно усойно планинско мѣсто
В' пѫть ся запрѣхѫ в' окомыгванье
Знакъ ся ускошкы слуша чеврьсто!

Хитро прѣдъ тѣхъ си явѣ излѣзи
С' поглѣдъ любезьнъ с' весело лице.
Радостно старцы мило поздрави
Додѣ имъ на мѣсто стрѣснѫто сьрдце.

В' лѣсище шумно тихо г' отведи
Сѣднахѫ на зеленѫ моравкѫ
Жалостно почна да имъ бесѣди
Слѣднаѭ истиннѫ разговоркѫ:

„Аз' есьмъ братъ вашъ, чядо българско;
Чьрна мя сѫдба лют' ужалила!
Мразѭ правителство губителско
Власть, коя родъ наш' е узлоблила!

„Бѣдно ми домородство погина
Люти поганци го угасихѫ!

Моя отъ тѣхъ надѣжда загина
Зданье отьческо м' упостошихѫ.

„Пъприще трудно с' ярость прiѣхъ
Сладъкъ животъ, младость любезнѫ
В' жьртвѫ голѣма уничтожихъ
Сьрдце ми движи страсть благородна!

„Всяко щ' употрѣбѭ благо время
Нашему роду за да помогнѫ
Тяшко д' отхвьрлимъ Турское бремя
В' горы непристѫпны ще си дѣбнѫ!

„Радостно кръвъ моѭ ще пролѣѭ
До слѣднѭ капкѫ за отьчества!
Нѣщѫ в' мѫчителство да живѣѭ
Стыдно е мнѣ иго губителства!

„Не търпи робство достолѣпiе
Нижнѫ покорност' и чуздѫ власть
Мѫжеско живо честолюлiе
Злобнѫ всегдашнѫ горкѫ напасть!

„Бѣдны вы в' села какъ живѣйте,
В' таѭ размирнѫ тяшкѫ годинѫ*)
До колѣ робство ще да тѣглите?
Вѣкы нѣли в' отъ мѫкы дотягна;“

Старецъ единъ ся жално убади
Дребны по лице сълзи роняше
Тѫжьнъ отъ сьрдца гласъ си издади,
Слѣдное слово тихо сказваше:

„Видимы сынко, добрѣ знаймы!
Тяшко е нами даже да смьрти.
Нѣмамы бѣдни що до сторимы
Злѣ отъ прѣдателы обиграти!

---

*) 1854 год.

„Многы годины тяшкы сѫ’ были
Чьрьнъ прикарали смы животъ!
Отъ бабѫ смы отъ дѣда слушали
Многажды да сѫ’ губил’ имотъ.

„Днешно обаче люто примѣжди
Все що е было го надминува;
Зѣмѫтъ с’ отъ насъ за войскы одѣжды!
То ся до сега не спомянува.

„Двойно даванье мы платихмы
Овцы, говѣда се безъ заплатѫ
Сиранье, масло, брашно давахмы
Голи устахмы в’ земѭ проклятѫ!

„В’ тяшкы подвады волов’ измрѣхѫ
Празни сѣдимы без’ добытъкъ
Нивы без’ жятвѫ в’ поле остахѫ
Нами живот’ е вѣкы кратъкъ!

„Гладна щ’ умрѫтъ нѣжна дѣчица!
’Дѣ що имахмы г’ изпродадохмы;
Зърно н’ оста в’ село пшеница
Силомъ за Турцы ѭ се дадохмы!

„Забиколени ж’ отъ злодѣйцы,
Не можемъ вьнъ села д’ изидимы.
Пазѭтъ ны згань от’ убійцы,
Каждый дьнь братя губимы!

„В’ домь си не смѣймы у вечаръ
Отъ страха да починимы бѣдни!
Нити в’ огнище палим’ огьнъ
В’ дупкы завирамы ся подземны!

„Акы же скотове в’ горы шумны
Бѣгѫтъ отъ горскы гоними ловцы
Чякамы тако нашѫ смьрть ядни
Отъ разярены звѣрюве Турцы!

„Грозни Манафи, гол’ Арбанаси
Отъ села в’ село явѣ ходѭтъ
Люти Латини, диви Бошняцы
Грабѭтъ убезчестѭтъ, убивѫтъ!

„Никой злобѫ имъ не възпира!
Българска села мног’ изгорихѫ
Кажды дьнь нова зганъ ся събира,
Наша земѭ упостошихѫ!

„Сега минувѫтъ войскы другы
Нит’ имъ языкь мы разбирамы
Дьрвян’ убтштва носѭтъ на ногы,
Нит’ отъ каквѫ сѫ’ вѣрѫ знаймы!

„Казвѫтъ ся тїй че сѫ християни,
Нъ никогы не ся прикрьстѫтъ!
Бїѭтъ ся слушами з’ Агаряны
Грабѭтъ и тїй и не плащѫтъ!

Слушащъ внимателно войвода
Селско невинно жално сказанье
Люто страданье своего рода
С’ тяшк’ отговори имъ въздыханье:

„Ваш’ угнѣтенье ми е познато!
Всѣкое срѣдство’ сьмъ искусилъ,
Нѣсьмъ пожалилъ сребро и злато
Волѭ обаче нѣсьмъ случилъ!

„Истинна ревность, любовь народна,
Твьрдо рѣшенье и постояньство,
Мѫжеска душа и благородна
Турско не търпѭтъ тяшко робство!

„То не е божый гнѣвъ мой старче!
Турско сверѣпое губителство
Злоба е то съвсѣмъ другояче,
Звѣрско безчеловѣчно варварство.

„Нито за тяшкы тѣглимъ грѣхове!
Люти раздори, вътрѣшна мълва
Робство докара в' толко вѣкове
Кто несъгласіе злобн' избьлва!

„Люди отъ вѣка в' страсть сѫ' родены
Злобно ся между си се біѭтъ!
Биткы имь сѫ' добрѣ повѣстены
Благо единъ от' другиго грабѭтъ!

„Кървавы рѣкы сѫ' проливали
Корыстна страсть гы на то движала!
Силны държавы доло паднѫли
Полза особна міръ' узлоблила!

“Исто теченье и днесь слѣдува.
Разлика сам' е отъ него время
По тому что мѫдрость напрѣдува
Міръ же по тяшко налѣга бремя!

„Тогда владала храбрость, мѫжество
Днесь хитрость, и гнусна лукавщина!
Всѣкы ся ползува отъ невѣжество
Такъ е склонена человѣщина!

„В' днешнѫ же бытке нѣма ту вѣра!
Видишъ христяни*) мрѫтъ за турцы,
Сребро и злато тѣхна е мѣра.
Скѫпо ще стани то за поганцы!

„Вѣра христянск' отъ тѣх' изчезнѫла!
Тамо владѣе свѣтская мѫдрость
Братска любовь ся е изгубила
Слави ся войнишка хитрость.

„Грѣшен' е старче! кой е прость
Отъ робство не знае да с' отбрани

---

*) Англичани Италиани и Френци въ 1854—6 съюзници на Турция, воювахѫ противъ Россия за цѣлостьта на Турция.

Скотски тьрпи неправеднѫ власть
Тѫжы в' всегдашны ядныя раны!“

Сія изрѣче млады герой
Слушахѫ старцы все задоволно,
Вардѣхѫ момцы в' ближно завой
Време бѣ вѣкы в' пѫтъ вните сходно.

„Явно е вамъ з' убіено дѣте
Турцы поганцы, кто сѫ посѣкли,
В' срящнаѭ ямѫ прѣмо идѣте
Доклѣ тѣла нѣсѫ гад' отвлекли.

„Бѣдна му мати отъ плачь почина
Моя утѣха суетна бѣше,
За мило чадо млада издѫхна
Жалостно ядна лют' охтѣше!

„Обиръ же сей вы пріѣмете
Турцы поганцы кто сѫ плянили
Каждом, свое цѣл' отдайте.
Вчера главы сѫ тѣ изгубили!“

Богу молитвѫ старц' отдавахѫ
Млада юнака отъ душѫ милкѫ
С' добрыя рѣчи благославяхѫ
В' свѣтлы успѣхы в' славѫ великѫ.

В' пъприще Богъ да му помогни!
Вѣчнія врази онъ христіянскы
Праведно смьртіѭ да сы казни
Шумны прѣдѣлы д' освой горскы

Бѣдному роду силнѫ защитѫ
С' дѣсницѫ да си подадѣ крѣпкѫ!
Кой юначьств' еще почита
Само подобнѫ да види приликѫ.

Такъ благословяще добры старцы
В' рѣченж ямж за погребенье
Бѣдній ся управихж селцы
Тихо настана мълченье.

Размысленъ войвода стоѣше
На дългаѭ си наслоненъ пушкж,
Сърдце му разговорка грызѣше
Селско страданье дадѣ му мжкж!

Пламень г' обѣмаш· отмьщеніе
Очи м' ярости искры дышахж
Общо строѣще уполченье
Вся планины го не събирахж!

Мысьль сія в' възторгъ го притвори
В· бждощность славнж въ дѣло велико
Сяйно пъприще му отвори
С' радость изрѣче слово высоко:

„Общо ни срѣдоточіе трѣба
Все е възможно отъ съгласіе,
Марсова нека зайхти трѫба
Всѣкы щ' уничтожи насиліе!“

Походны знакъ ся момкомъ подади
Шумны планины бодро ѣмнахж
Вървищ' ускошка горскія броды
Дѣбнѭще хитро заминувахж.

В' пъприще мило да достигнжтъ
В· старж юнашкж нашж планинж.
Българы братѭ да си видѭтъ,
Бѣднимъ да доджтъ в· помощь в. тишинж.